

Talousarvio 2019 ja taloussuunnitelma 2019 - 2021

Kunnanhallitus 4.12.2018 § 254

Kunnanvaltuusto 13.12.2018 § 63

Sisällys

1. PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA	2
1.1 KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	2
1.2 VÄESTÖ JA YRITYKSET.....	2
1.3 KUNNAN STRATEGIA	3
1.4 HYVINVOINTISUUNNITELMA.....	6
1.5 PÄLKÄNEEN KUNTAKONSERNI	6
2. TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT	11
2.1 PERIAATTEET LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ.....	11
2.2 TALOUSARVION RAKENNE.....	11
2.3 TALOUDELLINEN TILANNE JA KEHITYSNÄKYMÄT	12
2.4 PÄLKÄNEEN KUNNAN TALOUDELLINEN TILANNE	14
3. TULOSLASKELMA 2019-2021	18
3.1 TALOUSARVIO 2019-2021	18
4. KÄYTTÖTALOUS TOIMIALOITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET	23
TOIMIALA: TARKASTUSTOIMI.....	23
TOIMIALA: HALLINTOPALVELUT	24
TOIMIALA: TALOUS- JA TUKIPALVELUT.....	26
TOIMIALA: MAANKÄYTTÖ JA KAAVOITUS	29
TOIMIALA: SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT	30
TOIMIALA: ELINVOIMAPALVELUT.....	31
TOIMIALA: SIVISTYSPALVELUT	33
TOIMIALA: TEKNISET PALVELUT.....	37
TOIMIALA: RAKENNUSVALVONTA JA YMPÄRISTÖNSUOJELU.....	39
TOIMIALA: VESIHUOLTOLAITOS.....	40
5. RAHOITUSLASKELMA	43
6. INVESTOINTISUUNNITELMA 2018-2021	44
7. SITOVAT MÄÄRÄRAHA-ARVIOT 2019	47
LIITE 1 KUNNANHALLITUKSEN, LAUTAKUNTIEN JA VIRANHALTIJOIDEN TOIMIVALTUUKSISTA JA MUISTA TOIMINTAOHJEISTA	48
LIITE 2 KUNNAN PALVELUISTA JA MUISTA SUORITTEISTA PERITTÄVIEN MAKSUJEN YLEISET PERUSTEET	51
LIITE 3 KUNNAN HENKILÖSTÖ	53

1. PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA

1.1 Kunnan toimintaympäristö

Uusi Pälkäneen kunta syntyi 1.1.2007, kun vanha Pälkäneen kunta ja Luopioisten kunta yhdistyivät. Pälkäne sijaitsee Pirkanmaan maakunnassa ja kuuluu Tampereen seutukuntaan. Kunta sijaitsee maakunnan rajalla ja sillä on naapurikuntia Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä. Naapurikuntia ovat Hattula, Hämeenlinna, Kangasala, Padasjoki ja Valkeakoski. Etäisyys Pälkäneeltä Tampereelle on 35 kilometriä, Hämeenlinnaan 45 kilometriä, Helsinkiin 140 kilometriä ja Lahteen 90 kilometriä. Etäisyys lähimmälle lentoasemalle Tampere-Pirkkalaan on 50 kilometriä.

Kunnan asutus on jakautunut kolmeen suurempaan taajamaan (kunnan keskustajama Onkkaala sekä Luopioisten kirkonkylä ja Aitoo) ja kunnan harvemmin asuttuihin kyliin. Kunnan liikenteen merkittävin yhteys on valtatie 12 Tampereelle ja Lahteen. Kunnan pinta-ala on 739 km² ja se on kokonaispinta-alaltaan Suomen 162. suurin kunta. Vesipinta-alaa on 178 km².

Pälkäneen kunta ei tuota kaikkia palveluitaan itse, vaan niitä järjestetään eri muodoissa toisten kuntien kanssa. Yhteistoiminnassa järjestetyistä palveluista merkittävin on sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka Kangasalan kaupunki järjestää yhteistoiminta-alueella. Toimintaa koordinoi kuntien yhteinen sote-lautakunta. Ympäristöterveydenhuollon palvelut tuottaa Tampereen kaupunki. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Tampereen ja Pälkäneen lisäksi Orivesi, Kangasala, Juupajoki, Valkeakoski, Urjala ja Akaa. Maaseutuelinkeinojen hallinnoinnista ja viranomaispalveluista Pälkäneellä vastaa Oriveden kaupunki. Oriveden kaupunki vastaa myös Kangasalan, Juupajoen ja Tampereen maaseutupalveluista. Lomituspalveluista vastaa Lempäälän maatalouslomituksen paikallisyksikkö. Lempäälä vastaa myös Akaan, Juupajoen, Kangasalan, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Urjalan, Valkeakosken ja Vesilahden lomituspalveluista. Pelastustoimen järjestämisestä kunnan alueella vastaa Pirkanmaan pelastuslaitos.

1.2 Väestö ja yritykset

Pälkäneen kunnan väkiluku kasvoi vuosina 2007 – 2009, mutta on vähentynyt vuodesta 2010 lähtien. Joulukuussa 2017 väkiluku oli 6 568 asukasta ja väestöstä 0-15 -vuotiaita oli 15,3 prosenttia, 15-64 -vuotiaita 56,4 prosenttia ja yli 64-vuotiaita 28,3 prosenttia. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väkiluku tulee jatkamaan vähenemistä. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee työikäisen väestönosan vähetessä suhteessa vanhimpiin ikäluokkiin samalla kun ihmisten elinajanodote kasvaa kaiken aikaa. Huoltosuhde on Pälkäneellä heikkenevä, Tilastokeskuksen tietojen mukaan huoltosuhde oli vuonna 2017 77,2 ja vuoden 2018 ennuste on 78,6. Pälkäneen huoltosuhde on heikompi kuin Pirkanmaan keskiarvo, joka vuonna 2017 oli 59,2 prosenttia ja koko maan väestöllinen huoltosuhde, joka oli 60,1 prosenttia.

Oheisessa taulukossa vuosien 2020 – 2040 väkiluvut perustuvat Tilastokeskuksen ennusteeseen. Lokakuun 2018 väestötieto perustuu Facta-kuntarekisterin Väestö-järjestelmän tietoihin.

Vuosi	Väkiluku	Muutos
2008	6989	19
2009	7012	23
2010	6947	-65
2011	6880	-67
2012	6835	-45
2013	6795	-40
2014	6724	-71
2015	6669	-55
2016	6635	-34
2017	6568	-67
10/2018	6501	-67
2020	6421	-80
2030	6207	-214
2040	6101	-106

Pälkäneellä oli vuoden 2018 alussa 568 yritystä. Vuoden 2018 aikana on perustettu 52 yritystä, mutta vuoden 2018 aikana on poistettu toimimattomia yrityksiä rekistereistä. Tämän vuoksi kunnan yritysten lukumäärään ei ennakoita kasvua perustettujen yritysten lukumäärästä huolimatta.

1.3 Kunnan strategia

Kunnanvaltuusto hyväksyi 3.5.2018 §25 Pälkäneen uuden kuntastrategian vuosille 2018-2028. Strategiassa nimettiin neljä menestyksen avainta siihen, että Pälkäneelle saadaan tuhat uutta asukasta vuoteen 2028 mennessä. Jokaisesta menestyksen avaimesta on strategiassa johdettu omat toimenpiteensä. Kunnanhallitus on päättänyt 11.9.2018 §182 perustaa neljä työryhmää strategian jalkautuksen ja toimeenpanon käynnistämiseen. Strategian ohjaus- ja seurantaryhmänä toimii kunnanhallitus. Työryhmien jäsenet on nimetty kunnanhallituksen kokouksessa 11.10.2018 §210 ja ryhmät aloittavat työnsä marras-joulukuun 2018 aikana.

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta.

Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta. Kunnan kasvusta suurin osa nojautuu Tampereen lähimpään vaikutusalueeseen ja parhaiden liikenneyhteyksien risteyskohtiin Onkkaalaan. Kunnan sydän, Onkkaala, on riittävän voimakas pumppaamaan elinvoimaa koko kuntaan. Kylien väkiluvun lasku on saatu pysäytettyä, koska kylien elämänmeno ja tonttitarjonta on ollut uusia asukkaita houkutteleva. Näin myös palveluiden määrää on voitu alueilla kasvattaa. Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla. Väestömäärän kasvulla on saavutettu paikallisille yrityksille paremmat toimintaedellytykset.

Näin onnistumme

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

Näin onnistumme

Pälkäneelle saadaan tuhat uutta asukasta rakentamalla kunnan ja kylien vahvuuksiin ja kehittämismahdollisuuksiin perustuva palveluohjelma, joka houkuttelee uusia asukkaita puoleensa. Menestyksemme avaimista johdetuissa palveluissa onnistuminen ratkaisee sen, saavuttaako kunta kasvutavoitteensa.

Menestyksemme avaimet:

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi.
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

Miksi Pälkäne?

**Parasta aikaa,
aika sopiva,
aika lähellä**

Parasta aikaa, aika sopiva, aika lähellä

Pälkäne on juuri sopivan kokoinen kunta, jotta se voi palvella asiakkaita nopeasti ja notkeasti. Täällä ihmiset tulevat tutuiksi. Pälkäne kuuluu Etelä- ja Lounais-Suomen suuralueeseen, jossa Tampereen n. 50 km kehän vaikutusalueella asuu n. 1,2 miljoonaa asukasta. Sijaitsemme siis pääliikenneväylä VT 12 varrella ja kasvukäytävän vaikutusalueella. Palvelut ja työpaikat sijaitsevat lähellä Pälkänettä.

**Käydään
kylässä**

Käydään kylässä

Pälkäneellä voi jäädä kylään asumaan. Kylät ovat persoonallisia ja niiden identiteetti on vahvaa. Luopioisissa ollaan luovia, Aitoossa aitoja, Laitikkalassa ruoka on lähellä.

**Kunnon
Pälkäne**

Kunnon Pälkäne

Pälkäne tarjoaa mahdollisuuden huolehtia kunnosta vauvasta vaariin. Se haluaa tarjota parhaat mahdolliset puitteet omaehtoiseen liikkumiseen ja ohjattuun liikuntaan.

**Kotonakin
lomalla**

Kotonakin lomalla

Ole mökillä kuin kotonasi, kotona kuin mökilläsi. Pälkäne on erinomainen vapaa-ajanasukaskunta. Täällä saa olla omassa rauhassa luonnon keskellä ja järvien sylissä, mutta pienellä käden liikkeellä ylettää tarttumaan paikkakunnan palveluihin.

**Luonnostaan
ylpeä**

Luonnostaan ylpeä

Ihaninta Pälkäneellä on luonto. Se on hyvinvoinnin ja rentoutumisen tankkauspiste. Vedet, metsät, pellot ja harjut, niistä pälkäneläinen on ylpeä.

**Tule
kirjoittamaan
uutta ABC-kirjaa**

Tule kirjoittamaan uutta ABC-kirjaa

Pälkäneen historian vaiheet limittyvät osaksi maailmanhistoriaa ja yksittäisiä ihmiskohtaloita. Se kulkee rautakauden, taisteluiden ja sivistyksen historian kautta tähän päivään. Tule kirjoittamaan kanssamme aapiseen uutta sivua!

1.4 Hyvinvointisuunnitelma

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 6.4.2017 vuosien 2017-2020 hyvinvointisuunnitelman. Sote- ja maakuntauudistuksen jälkeenkin kuntien vastuulle jää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä. Laajan valtuustokautta koskevan hyvinvointikertomuksen lisäksi jatkossa valtuustolle raportoidaan vuosittain kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin kehityksestä sekä toteutetuista toimenpiteistä.

1.5 Pälkäneen kuntakonserni

Kuntalain 1 luvun 6 §:n mukaan yhteisö, jossa kunnalla on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on kunnan tytäryhteisö. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Valtuusto asettaa strategiset tavoitteet, joilla ohjataan konsernijohtoa, kuntaa eri yhteisöissä edustavia henkilöitä sekä tytäryhteisöjä. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Tytäryhteisölle asetettavat tavoitteet tulee pääsääntöisesti ottaa kunnan voimassa olevaan talousarvioon ja –suunnitelmaan.

Pälkäneen kuntakonserniin kuuluu neljä tytäryhtiötä. Pälkäneen Asuntotuotanto Oy:n, Pälkäneen Aluelämpö Oy:n ja Pälkäneen Valokuitu Oy:n osakepääomasta kunta omistaa 100 prosenttia. Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalon osakepääomasta kunta omistaa 78 prosenttia. Kunta kuuluu neljään kuntayhtymään. Kunnalla on omistusta myös yhdeksässä osakkuusyhteisössä, joissa omistus on vähintään 20 prosenttia, mutta alle 50 prosenttia.

Pälkäneen kunta		
Tytäryhtiöt	Kuntayhtymät	Osakkuusyhtiöt
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy Pälkäneen Aluelämpö Oy Pälkäneen Valokuitu Oy Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	Pirkanmaan sairaanhoitopiiri Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä Pirkanmaan liitto Koulutuskeskus Tavastia	Luopioisten vesihuolto Oy As Oy Rantakukkaa As Oy Luopioisten Retkitie As Oy Aitoonrivi As Oy Luopioisten Retkipirtti As Oy Kyläkantola As Oy Tiilivakki As Oy Luopioisten Kokinrivi Kiinteistö Oy Pälkäneen Liikekeskus

Kunnalla on lisäksi sääntöihin perustuva määräysvalta Pälkäneen Tauko osuuskunnassa, joka on rekisteröity elokuussa 2018 ja aloittanut toimintansa syyskuussa 2018.

Kuntakonsernin tavoitteet

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy

Yhtiön toimialana on tuottaa ja ylläpitää vuokra-asuntoja sekä tässä tarkoituksessa omistaa ja hallita kiinteistöjä Pälkäneen kunnassa.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Asuntotuotanto Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2017	2019	2019
Käyttöaste % (Vuokratuotot maksimivuokratuotosta)	92,60 %	95,00 %	
Yhtiö tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset vuokra-asuntojen peruskorjauskulut	toteutunut	toteutuu	
Jatkuvuussuunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen	toteutunut	toteutuu	
Kiinteistökannan vähentäminen siten, että 1) kanta vastaa väestön muuttoliikkeen ja ikäjakauman muutoksiin ja että 2) uudistuotanto olisi mahdollista		toteutuu	
Selvityksen tekeminen kiinteistöjen energiatehokkuuden lisäämiseksi		toteutuu	
Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen		toteutuu	
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	toteutunut	toteutuu	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2017	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto	1 178 026	1 316 598	
Materiaalit ja palvelut	-843 900	-1 001 014	
Henkilöstökulut	-30 284	-31 051	
Poistot ja arvonalentumiset	-130 944	-130 944	
Liiketoiminnan muut kulut	-2 704	0	
Liikevoitto (-tappio)	170 194	153 589	
Rahoitustuotot ja -kulut	-22 009	-12 055	
Tilinpäätössiirrot	-148 160	-141 534	
Tuloverot	0	0	
Tilikauden voitto/tappio	26	0	
Lainat rahoituslaitoksilta	1 438 795	911 556	
Lainat kunnalta	97 147	79 431	
Omavaraisuusaste	63	erinomainen	
Tot. vuokra/m ² keskimäärin	9,54	9,8	
Lainavastuut, euroa/asm ²	132	82	

Pälkäneen Aluelämpö Oy

Yhtiön toimialana on lämmön kehittäminen ja hankkiminen sekä jakelu liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti kohtuullista hintatasoa noudattaen. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Aluelämpö Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2017	2019	2019
Kaukolämmön myynti MWh/vuosi	7196	7 587	
Kaukolämpöt. hyötysuhde (myyty/tuotettu MWh)	87 %	87 %	
Kaukolämmön kokonaishinta €/MWh	120	120	
Yhtiö kattaa liiketoimintatuloilla käyttömenot sekä ylläpitoinvestoinnit ilman konserniemion avustuksia	toteutunut	toteutunut	
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	ei toteutunut	toteutunut	
Osinkotuottotavoite	ei jaettava osinkoa	ei asetettua tavoitetta	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2017	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	695 460	704 560	
Liiketoiminnan muut tuotot	1 000	1 006	
Materiaalit ja palvelut	-256 687	-301 687	
Henkilöstökulut	-26 930	-32 000	
Poistot ja arvonalentumiset	-82 191	-82 412	
Liiketoiminnan muut kulut	-119 702	-167 400	
Liikevoitto (-tappio)	210 950	122 067	
Rahoitustuotot ja -kulut	-42 758	-33 295	
Tilinpäätössiirrot	0		
Tuloverot	-34 742	-17 000	
Tilikauden voitto/tappio	133 450	71 772	
Lainat rahoituslaitoksilta	1 250 000	833 333	
Lainat kunnalta	0	0	
Omavaraisuusaste	28,3	30,0	

Pälkäneen Valokuitu Oy

Yhtiön tavoitteena on pyrkiä toiminnassaan taloudelliseen tasapainoon. Yhtiön tarkoituksena on valokuituyhteyksien rakentaminen ja ylläpitäminen Pälkäneen kunnan alueella. Yhtiön toiminnan tarkoituksena ei ole voiton tuottaminen osakkeenomistajille.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Valokuitu Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2017	2019	2019
Viestintäviraston laajakaistatuen piiriin kuuluva valokuituverkon rakentaminen alkaa Pälkäneen kunnan alueella (2017)	100 %		
Viestintäviraston laajakaistatuen piiriin kuuluva valokuituverkon loppulaskutusten valmistelu projekteittain etenee (2019)		40 %	
Vakituisten asuntojen liittymäpenetraatio %	39 %	35 %	
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	100 %	100 %	
Yhtiö toteuttaa voimassa olevaa liiketoimintasuunnitelmaa	60 %	100 %	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2017	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto	7 004	130 000	
Liiketoiminnan muut tuotot	64 631		
Materiaalit ja palvelut	0		
Henkilöstökulut	-115 918	-116 000	
Poistot ja arvonalentumiset	-16 598	-46 000	
Liiketoiminnan muut kulut	-53 705	-53 000	
Liikevoitto (-tappio)	-114 586	-85 000	
Rahoitustuotot ja -kulut	-6 001	-20 000	
Tilinpäätössiirrot	0	0	
Tuloverot	0	0	
Tilikauden voitto (tappio)	-120 587	-105 000	
Liittymismaksut	66 231	720 000	
Viestintäviraston tuki			
Kunnan tuki	100 000	400 000	
Vieras pääoma	2 000 000	4 000 000	

Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo

Kunnan omistamat osakkeet oikeuttavat tilojen hallintaan Luopioisissa sijaitsevassa hallirakennuksessa. Tiloissa on vuokralainen.

Tytäryhtiö: Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2017	2019	2019
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	yhtiö tullut tytäryhtiöksi tilikaudella 2017	toteutunut	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TP 2018
Liikevaihto	5 652	3 912	
Materiaalit ja palvelut	0	0	
Henkilöstökulut	0	0	
Poistot ja arvonalentumiset	-4 784	0	
Liiketoiminnan muut kulut	-3 610	-3 912	
Liikevoitto (-tappio)	-2 742	0	
Rahoitustuotot ja -kulut	5 102	0	
Tilinpäätössiirrot	0	0	
Tuloverot	0	0	
Tilikauden voitto/tappio	2 360	0	
Lainat rahoituslaitoksilta	0	0	
Lainat kunnalta	0	0	
Omavaraisuusaste			

2. TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Periaatteet lainsäädännössä

Kuntalain (410/2015) 13 luvun 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja veloitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (*suunnitelmakausi*). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja veloitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa valtuusto hyväksyy kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja taloussuunnitelma sitovat toimielimiä ja henkilöstöä ja ovat samalla näiden ohjauksen ja valvonnan välineitä. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Kuntalain talousarvio- ja suunnitelmasäännösten tarkoituksena on varmistaa kunnan tehtävien ja talouden oleminen kestäväällä pohjalla ja tasapainossa. Talouden suunnittelun lähtökohtana ovat strategiassa kunnan toiminnalle asetetut pitkän aikavälin tavoitteet, ennakoitujen talouden kehitysnäkymät, arvioitu väestön ja elinkeinojen kehitys sekä toimintaympäristön muutokset. Talousarviossa esitetään tavoitteiden toteutuksen edellyttämät toiminnan ja talouden tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat.

Talousarvio tulisi laatia siten, että se ohjaa ja kannustaa kuntaa tulokselliseen toimintatapaan. Tuloksellisuus muodostuu seuraavista osatekijöistä: taloudellinen tuottavuus ja tehokkuus, palvelun laatu ja vaikuttavuus sekä työelämän laatu.

2.2 Talousarvion rakenne

Talousarviossa tulee olla käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Käyttötalousoosassa toimialojen määrärahat ja tuloarviot sidotaan tavoitteisiin. Valtuusto osoittaa toimielimelle määrärahan tai asettaa tuloarvion määrätyn tehtävän hoitamiseksi siten, että tehtävälle asetetut tavoitteet toteutuvat. Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet esitetään toimialoitain.

Tuloslaskelmaosa on kunnan kokonaistaloudellinen laskelma, jonka tehtävänä on osoittaa tulo-rahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Tuloslaskelmaosaan yhdistellään toimialojen toimintatulot ja toimintamenot. Tuloslaskelmaosassa budjetoidaan valtuustoon nähden sitovat tulosvaikutteiset tuloarviot ja määrärahat, joita ei ole budjetoitu tehtäväkohtaisissa käyttötalousosissa ja tulosbudjeteissa. Tuloslaskelmaosan sitovia eriä ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja –menot, satunnaiset erät ja tilinpäätössiirrot. Mainittujen erien sitovuuteen sovelletaan samoja perusteita kuin käyttötalousosan ja investointiosan tuloarvioissa ja määrärahoissa. Tuloarvioiden alittuminen ja määrärahan ylittyminen on käsiteltävä talousarviomuutoksena valtuustossa.

Rahoituslaskelma osoittaa, miten talousarvio vaikuttaa kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosa on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan toiminnan ja investointien rahavirtaa. Siitä nähdään, miten vuosikate ja muu tulo-rahoitus riittävät investointimenojen kattamiseen. Toisessa osassa arvioidaan rahoituksen rahavirtaa. Talousarviota laadittaessa tärkeitä eriä ovat antolainauksen ja lainakannan muutokset sekä kassavarojen muutokset.

Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

2.3 Taloudellinen tilanne ja kehitysnäkymät

2.3.1 Yleinen taloudellinen tilanne

Korkeasuhdanne maailmantaloudessa jatkuu, mutta nopein kasvuvaihe on jo takana ja kasvunäkymät ovat vaimentuneet viime keväästä. Erityisesti kauppapoliittiset jännitteet lisäävät riskiä, että talous kehittyy odotettua heikommin. Etenkin Euroopassa on merkkejä talouskasvun hidastumisesta ja kasvu on päätyvässä noin 2 prosentin tuntumaan.

Suomen bruttokansantuotteen kasvu kiihtyi vuonna 2017 2,8 prosenttiin ja talouskasvu näyttää vuonna 2018 toteutuvan vielä parempana ollen 3,0 prosenttia. Tulevina vuosina kuitenkin kasvun ennustetaan hidastuvan. Vuonna 2018 yritysten tuotanto-odotukset ovat myönteiset, rakennusinvestointien suurkohteiden rakentaminen jatkuu ja palvelualojen myyntiodotukset ovat kohonneet. Kasvun rajoitteesta kuitenkin kertoo, että yritykset kertovat kyselytutkimuksissa pulan ammattitaitoisesta työvoimasta ja myös tuotantokapasiteetista yleistyneen. Työllisyyden kasvu on vuonna 2018 ollut nopeaa ja työllisiä on tällä hetkellä enemmän kuin koskaan aiemmin. Ennuste koko vuoden työttömyysasteeksi on 7,4 prosenttia. Suotuisan työttömyyskehityksen ennakoidaan jatkuvan ja vuoden 2020 työttömyysasteen ennustetaan olevan 6,6 prosenttia.

Lyhyet markkinakorot ovat vielä negatiivisia, mutta niiden odotetaan nousevan. Vuonna 2018 työllisyyden ja ansiotason nousu kiihdyttää yksityisen kulutuksen kasvua. Kuluttajien luottamus on edelleen vahvaa. Ansiotason nousuksi ennakoidaan 1,8 prosenttia. Yksityisten investointien kasvu jatkuu, kun erityisesti asuinrakentaminen kasvaa. Vuonna 2018 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 3,0 prosenttia. Kuluttajahinnat nousevat vuonna 2018 laajasti eri hyödykeryhmissä ja inflaatio kiihtyy 1,1 prosenttiin.

Vuonna 2019 talouskasvun ennakoidaan hidastuvan 1,7 prosenttiin. Merkittävin yksittäinen talouskasvua hidastava tekijä on rakennusinvestointien supistuminen, joka on seurausta edellisten

vuosien poikkeuksellisen korkealle nousseen asuntotuotannon hiipumisesta. Vuoden 2018 viiden ensimmäisen kuukauden aikana myönnettyjen rakennuslupien määrä vähentyi koko maassa 10 prosenttia, mikä antaa viitteitä rakentamisen vähenemisestä seuraavana vuonna. Vuonna 2019 kulutuksen kasvua tukee työllisyyden koheneminen ja ansiotason nousu. Ansiotason nousu 2,6 prosentilla pitää yllä kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen nopeaa kasvua. Inflaation kiihtyessä kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvu kuitenkin hidastuu ja yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu.

Vuonna 2020 BKT:n ennustetaan kasvavan 1,6 prosenttia. Ansiotaso nousee vuonna 2020 peräti 3,0 prosenttia, minkä suurena syynä on julkisen sektorin lomarahojen palautuminen 31.3.2019 päättyvällä lomanmääräytymiskaudella. Kotitalouksien velkaantuminen suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin jatkuu edelleen. Tätä tukevat matala korkotaso, työmarkkinoiden myönteinen kehitys sekä asuinrakentamisen vahva kasvu.

Hyvä talous- ja työllisyyskehitys sekä hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet tasapainottavat julkista taloutta lähivuosina. Hallituksen asettamat julkisen talouden velkaa ja rahoitusasemaa koskevat tavoitteet näyttävät pitkälti toteutuvan. Julkisen talouden rahoituksessa on kuitenkin jatkossakin haasteita, sillä väestön ikääntyminen kasvattaa julkisia menoja, vähentää työikäisen väestön määrää ja heikentää talouden kasvumahdollisuuksia. Talouskasvun ennakoitaan asettuvan pitkällä aikavälillä 1-1,5 prosentin haarukkaan, eivätkä talouskasvusta julkiseen talouteen syntyvät tulot riitä nykyrakentein rahoittamaan julkisia palveluja ja etuuksia. Julkisen talouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen oli viime vuonna edelleen lähes 29 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen finanssikriisin alkua v. 2008. Julkisen talouden puskurit tulevien taantumien ja ikävien yllätysten varalle ovat selvästi aiempaa ohuemmat. (Valtiovarainministeriö: Taloudellinen katsaus syksy 2018.)

2.3.2 Kuntatalous syksyllä 2018

Kuntatalous eli peruskunnat ja kuntayhtymät vahvistui selvästi vuonna 2017. Kuntatalouden toimintakate ja vuosikate vahvistuivat edeltävään vuoteen nähden. Kuntatalouden vuosikate riitti edellisvuoden tapaan kattamaan poistot ja arvonalentumiset sekä nettoinvestoinnit. Vahvistuminen johtui ennen kaikkea peruskuntien vuosikatteen vahvistumisesta, mitä taas selittää toimintamenojen maltillinen kasvu sekä verotulojen kasvun nopeutuminen. Kuntatalouden yleinen vahvistuminen vuonna 2017 näkyi myös kuntakonsernien tilinpäätöksissä: kuntakonsernien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui selvästi ja taseen kertynyt ylijäämä kasvoi edelleen. Vuosikate oli positiivinen kaikilla kuntakonserneilla.

Kuntien vuosikate oli vuonna 2017 paremmalla tasolla kuin koskaan nykyisen kirjanpitokäytännön aikana, joka on ollut voimassa vuodesta 1997. Vuosikate vahvistui kaikissa kuntaryhmissä, mutta eniten vuosikate parani yli 100 000 asukkaan ryhmässä. Maakunnittain tarkasteltuna vuosikate parani eniten Uudellamaalla, Päijät-Hämeessä, Pohjois-Karjalassa ja Keski-Pohjanmaalla. Erot kuntien välillä säilyivät kuitenkin suurina ja osassa kuntia taloudelliset haasteet jatkuivat edelleen. Suomessa oli vuonna 2017 311 kuntaa ja tilikauden tulos oli vuonna 2017 negatiivinen 51 kunnalla. Vuosikate oli negatiivinen neljässä kunnassa. Yhteensä 53 kunnassa vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja, kun vuonna 2016 vastaavia kuntia oli 100 kappaletta. Vuosikatepoistot –mittarilla kunnista noin 82 prosenttia oli vuonna 2017 taloudeltaan tasapainossa. Vaikka kuntatalous kokonaisuutena vahvistui, erot kuntien välillä säilyivät suurina ja osassa kuntia taloudelliset haasteet jatkuivat.

Kuntien lainakannan kasvu pysähtyi vuonna ja lainakanta on keskimäärin 2 941 euroa/asukas. Lainakanta ylitti maan keskiarvon 131 kunnassa. Kuntien rahavarat vahvistuivat edellisvuoteen nähden.

Kuntatalous heikkenee vuonna 2018 hieman edellisvuodesta toimintamenojen kasvun nopeutuessa ja verotulojen kasvun hidastuessa. Suotuisasta suhdannetilanteesta huolimatta kuntien verotulojen kehitys jää viime vuoden tasolle. Kunnallisveron kertymää pienentävät erityisesti joulukuussa 2018 maksettavat poikkeuksellisen suuret ennakonpalautukset. Henkilöstömenot kääntyvät puolestaan neljän vuoden supistumisen jälkeen maltilliseen kasvuun mm. ansiotason nousun seurauksena, lisäksi henkilöstömenoja kasvattaa tuloksellisuuteen perustuvan kertaerän kustannusvaikutus, joka kohdistuu vuodelle 2018. Vuosikatteet tulevat pienenemään edeltävään vuoteen nähden. Samaan aikaan kuitenkin investoinnit kasvavat.

Vuonna 2019 kuntatalouden tilikauden tuloksen arvioidaan hieman paranevan ja vuosikate vahvistuu hieman. Toimintamenoja kasvattavat sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeen kasvu väestön ikääntyessä, kunta-alan palkankorotukset ja kilpailukykysovimuksen lomarahaleikkauksen päättymisen. Ennusteiden mukaan kuntatalouden tulot kasvavat kuitenkin vuonna 2019 menoja nopeammin, kun verotulojen ennakoidaan kasvavan. Verotulojen kasvua kiihdyttävät poikkeuksellisen matalat verotulokertymät vuonna 2018 ja kertaluonteinen verotulojen lisäys, joka johtuu siirtymisestä verovelvolliskohtaiseen verotuksen valmistumiseen. Tämän seurauksena jäännösverojen maksu aikaistuu, mikä kasvattaa vuoden 2019 verotuloja. Valtionavut kuitenkin vähenevät vuonna 2019 3 prosenttia vuodesta 2018, mikä johtuu mm. valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta. Talouden sopeutus paine vaihtelee merkittävästi kuntakokoryhmissä, suurin sopeutustarve on pienissä alle 6 000 asukkaan kunnissa.

Kuntatalouden nettoinvestoinnit pysyvät lähivuosina korkealla tasolla, sillä nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja ja kuntayhtymissä sairaalarakentaminen on vilkasta. Kehitysarvioiden perusteella vuosikatteen arvioidaan vuonna 2020 kasvavan, sillä käyttötalouden nettomenojen arvioidaan kasvavan hitaammin kuin verorahoituksen. Rahoituksen tasapaino toiminnan ja investointien rahavirran osalta paranee kuntataloudessa lukuun ottamatta pienimpiä kuntia. Lainakannan kasvun arvioidaan hieman hidastuvan vuonna 2020. (Valtiovarainministeriö: Kuntatalousohjelma vuodelle 2019, syyskuu 2018.)

2.4 Pälkäneen kunnan taloudellinen tilanne

2.4.1 Pälkäneen kunnan talous

Pälkäneen kunta ei päässyt vuonna 2017 valtakunnallisesti tapahtuneen kuntatalouden toiminta- ja vuosikatteen vahvistumisvauhtiin. Kunnan tilikauden toimintakate heikkeni edeltävään vuoteen nähden 226 000 euroa ja vuosikate heikkeni 409 000 euroa. Kunnan tilinpäätös vuodelta 2017 muodostui 64 000 euroa ylijäämäiseksi. Tilikauden tulos oli kuitenkin -531 000 euroa ja positiivinen tulos muodostui purkamalla poistoeroa 595 000 euron verran, joka on enimmäismäärä, joka kyseisenä vuonna voidaan purkaa. Kunnan poistosuunnitelman muuttuminen on vuodesta 2015 alkaen johtanut siihen, että vuosikate ei riitä kattamaan kunnan poistosuunnitelman mukaisia poistoja.

Pälkäneen kunnalla on tilinpäätöksen 31.12.2017 mukaan taseessa kertynyttä ylijäämää 10,8 miljoonaa euroa. Lisäksi kunnalla on käytettävissä olevaa poistoeroa 4,1 miljoonaa euroa ja Kostia-areenaa koskeva 1,0 miljoonan euron suuruinen investointivaraus. Taseeseen kertyneellä poistoerolla voidaan tuloslaskelmassa vähentää suunnitelman mukaisten poistojen vaikutusta

tilikauden tulokseen kirjaamalla poistoeron muutos. Kertynyttä poistoeroa saadaan kirjata tuloslaskelman poistoeron vähennyksenä enintään ko. hyödykkeen tilikauden suunnitelmapoistojen määrä. Investointivaraus tullaan tulouttamaan tilikaudella 2018, kun Kostia-areena on valmistunut. Investointivaruksen käyttö edellyttää vastaavan suuruista poistoeron lisäystä tuloslaskelmaan. Tätä poistoeroa voidaan tulouttaa jatkossa Kostia-areenan suunnitelman mukaisten poistojen määrä.

Tilikaudella 2016 kunnan lainojen määrä oli 4,5 miljoonaa euroa ja vuoden 2017 lopussa lainamäärä oli 7,9 miljoonaa euroa. Asukaskohtainen lainamäärä tilikauden 2017 lopussa oli 1 197 euroa. Tilikaudella 2018 on nostettu 4,5 miljoonan euron suuruinen talousarviolaina ja arvio asukaskohtaisesta lainamäärästä tilikauden päättyessä on 1 700 euroa.

Vuoden 2018 talousarvion mukainen alijäämä on 1 269 000 euroa. Vuoden 2018 aikana talouden suunnittelua ja ennakointia on vaikeuttanut merkittävästi verotuloihin liittyvien tietojen toistuva muuttuminen. Suomen Kuntaliiton marraskuun alussa 2018 julkaiseman kuntakohtaisen verotulojen ennustekehikon mukaan Pälkäneen kunnan vuoden 2018 verotulot jäävät 22 095 000 euron tasolle, joka on 488 000 euroa alempi kuin talousarviovaiheen ennuste on ollut. Verotulojen laskua helpottavat valtionosuudet, jotka toteutuvat 192 000 euroa talousarviota korkeammalla tasolla ja Pirkanmaan Sairaanhoidopiiristä saatava ylijäämän palautus 290 000 euroa. Vuonna 2018 tullaan kuitenkin hakemaan vielä lisämääräraha sosiaali- ja terveystalouden ylitykseen, mikä lisää toimintakuluja. Edellä mainittujen syiden johdosta marraskuussa 2018 arvio kunnan talouden toteutumisesta on, että vuodelta 2018 toteutuva alijäämä on noin 1,7 miljoonaa euroa.

Pälkäneen kunnanhallitus antoi vuoden 2019 talousarviovalmistelua varten (11.9.2018/165 §) kehityksen tilanteessa, jossa vuosille 2019-2021 arvioitiin keskimäärin 1,5 miljoonan euron vuotuista alijäämää. Talousarviokehityksen lähtökohdaksi oli, että kunnan talous saadaan kolmessa vuodessa tilanteeseen, jossa tilikauden 2021 tulos on lähellä nollaa ja nousee sen jälkeen ylijäämäiseksi. Tasapainotus on suunniteltu toteutettavan siten, että vuotuinen vauhti on 500 000 euron tämän hetken arvioon nähden. Talousarviokehitys annettiin meno- ja tulokehityksen nettosummana koskien kaikkia toimialoja pl. yhteistoiminta-alueella hoidettavat sosiaali- ja terveystaloudet. Suunnitelmavuosien osalta annettiin ohje, että netto ei saa ylittää talousarviovuoden tasoa.

Talousarviokehityksen antamisen jälkeen talousarviovuoden ja suunnitelmavuosien verotulojen arvio on tarkentunut. Pälkäneen kunnanvaltuusto päätti 1.11.2018 § 57 kunnan kunnallisveroprosentin vahvistamisesta ja kiinteistöveroprosentin määräämisestä. Päätöksen mukaisesti kunnan vuoden 2019 veroprosentit ovat seuraavat:

Tuloveroprosentti	21,50
Kiinteistöveroprosentit	
yleinen	1,10
vakituiset	0,48
muut asuinrakennukset	1,10
yleishyödylliset yhteisöt	0,00

Kunnan verotulojen ennustamisessa käytetään Suomen Kuntaliiton tuottamaa verotulojen ennustekehikkoa. Vuodelle 2019 kehikossa ennakoitaan kasvua, joka johtuu pääasiassa heikosta vertailuvuodesta 2018. Jäännösverot selittävät osan vuoden 2018 kasvusta, sillä verovuoden 2018 jäännösverot tilittyvät kunnille verotuksen joustavan valmistumisen myötä pääosin kalenterivuoden 2019 aikana. Työntekijöiden työttömyysvakuutusmaksun alentuminen nostaa verotuloja vuonna

2019, kuten myös parantunut työllisyystilanne. Vuosille 2020-2021 kehikossa ennustetaan reilua kasvua, mutta tähän on syytä suhtautua varauksellisesti, koska uuden hallitusohjelman verolinjauksia ei ole vielä tiedossa.

Sote- ja maakuntauudistusta on suunniteltu toteutettavaksi vuoden 2021 alussa. Talousarvion laadintahetkellä muutokseen liittyviä lakeja ei ole kuitenkaan vielä hyväksytty. Pälkäneen kunnan sosiaali- ja terveystaloudet on tuotettu jo vuodesta 2014 lähtien yhteistoiminta-alueella. Oletus on, että sote-uudistus toteutuessaan helpottaa kunnan talouden ennakkointia. Kunnan henkilöstön osalta sote-uudistukseen ei liity merkittäviä muutoksia.

Pälkäneen kunnan keskeisenä haasteena on saada asukasmäärä nousuun ja sitä myötä saada talous nousu-uralle kasvavina verotuloina. Tasapainotuksessa päätetty puun myynnin lisääminen ja marraskuussa 2018 päätetyt veronkorotukset samoin kuin Kostia-areenaa koskevasta investointivarauksesta muodostettavan poistoeron purkaminen poistosuunnitelmaa vastaavalla tahdilla tarjoavat hetkellisen avun. Talousarvio- ja suunnitelmavuosina tulee pitää kiinni tarkasta taloudesta, jotta suunnitelmakauden jälkeen päästään tilanteeseen, jossa kunnan talous on kestäväällä pohjalla.

2.4.2 Työllisyys

Vuoden 2017 lopussa Pälkäneen kunnan työvoiman kokonaismäärä oli 2 946 henkilöä. Työttömänä oli 267 pälkäneläistä ja työttömien osuus työvoimasta oli 9,1 prosenttia. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli 14. (Pirkanmaan Työllisyyskatsaus joulukuu 2017)

Työttömyys on jatkanut vähentymistään vuoden 2018 aikana ja syyskuussa työttömiä oli 6,0 prosenttia työvoimasta eli 176 henkilöä. Koko työvoiman määrä kunnassa oli 2 933 henkilöä. Alle 25-vuotiaiden työttömien lukumäärä oli 15 eli taso vastasi vuoden lopun tilannetta. Syyskuun lopussa Pälkäneellä oli 34 avointa työpaikkaa.

Valtakunnallisesti verrattuna Pirkanmaan työttömyyden lasku vuoden aikana on ollut kärkitasoa. Uusia avoimia työpaikkoja on vuoden 2018 ensimmäisten 9 kuukauden aikana ollut enemmän kuin viimeiseen 12 vuoteen. Pirkanmaan työttömyysprosentti oli syyskuun lopussa 8,4 prosenttia ja vain Tampereen työttömyysprosentti ylittää 10 prosenttia, muiden Pirkanmaan kuntien työttömyysprosentti on alle 10. Koko Pirkanmaan avoimien työpaikkojen lukumäärä oli 4 712. (Pirkanmaan Työllisyyskatsaus syyskuu 2018.)

2.4.3 Kunnan talouden tasapainottaminen vuosina 2018-2021

Pälkäneen kunnanvaltuusto teki 28.6.2018 tasapainotuspäätöksiä, joista kaksi sivistyspalveluita koskevaa päätöstä kumottiin kunnanvaltuuston kokouksessa 4.11.2018. Talousarvion laadintahetkellä voimassaolevat tasapainotuspäätökset on esitetty oheisessa taulukossa.

Päätös	vaikutus 2018	vaikutus 2019	vaikutus 2020	vaikutus 2021
Rautajärven koulun lakkauttaminen; päätöstä ei toimeenpanna niin kauan kun oppilaaksiottoalueen oppilasmäärä on vähintään 25 oppilasta			80 250	160 500
Harhalan koulun lakkauttaminen; toimeenpano, kun vastaanottavat tilat todettu käyttöön soveltuviksi ja VPK:n tilasta pystytty luopumaan			99 000	198 000
Muut sivistyspalvelut (opistopalvelut)		7 200	14 500	14 500
Kirjasto		26 000	26 000	26 000
Kiinteistöjen ja muun omaisuuden realisointi (muut kuin koulu- ja varhaiskasvatuksen käytössä olevat rakennukset)		43 000	43 000	43 000
Vesilaitoksen taksojen korotus		178 000	178 000	178 000
Teknisten palveluiden ja rakennusvalvonnan muut toimenpiteet	152 500	174 000	246 800	146 800
Hallintopalvelut	4 000	35 000	35 000	35 000
Talouspalvelut	9 000	10 000	11 000	11 000
	165 500	473 200	733 550	812 800

3. TULOSLASKELMA 2019-2021

Talousarvion laadintasäädösten mukaan talousarvion käyttötalousosa sisältää sekä ulkoiset että sisäiset menot ja tulot. Vuoden 2019 toimialojen määrärahat yhteensä ovat valtuustoon nähden sitovia, taloussuunnitelmavuosien 2020 ja 2021 osalta määrärahat ovat toiminnan kehittämistä ohjaavia.

Kunnan sisäisen laskutuksen erät muodostuvat posti-, kopiointi- ja toimistotarvikekuluista, ICT-palveluista, asiakas- ja toimistopalveluista, ruokahuolto-, siivous- ja pesulapalveluista sekä kiinteistöjen pääoma- ja tilavuokrista. Sisäinen laskutus perustuu palvelun tai kiinteistön käyttöön.

Kuntaliitto on antanut seuraavan suosituksen vuosien 2019-2021 taloussuunnitelman laatimisesta: Kuntien ja kuntayhtymien on laadittava ja hyväksyttävä vuoden 2018 loppuun mennessä seuraavaksi vuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Tässä tapauksessa taloussuunnitelma ulottuu ainakin vuoteen 2021 saakka. Sote- ja maakuntauudistusta on suunniteltu toteuttavaksi vuodesta 2021 lähtien. Muutokseen liittyviä lakeja ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty. Lakia valmistelevien tietojen perusteella ei voida tehdä päätöksiä, vaan on tukeuduttava olemassa olevaan lainsäädäntöön. Siksi Kuntaliitto suosittelee nykyisten ohjeiden perusteella, että kunnat ja kuntayhtymät laativat vuoden 2021 taloussuunnitelmansa siten, että sen luvuissa ei huomioida mahdollista tulevaa uudistusta.

3.1 Talousarvio 2019-2021

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Käyttötalousosa							
TOIMINTATULOT	9 000 109	8 734 427		8 734 427	8 870 964	8 772 013	8 679 577
Myyntitulot	2 393 858	2 676 948		2 676 948	2 681 287	2 624 387	2 519 387
Maksutulot	512 519	492 150		492 150	477 560	449 560	439 560
Tuet ja avustukset	568 292	431 713		431 713	385 668	352 206	352 206
Muut toimintatuotot	1 491 246	1 577 334		1 577 334	1 234 122	1 233 072	1 235 072
Sisäiset tulot	4 034 194	3 556 282		3 556 282	4 092 327	4 112 788	4 133 352
TOIMINTAMENOT	-47 090 047	-46 906 608		-46 906 608	-47 931 471	-47 600 408	-47 609 158
Henkilöstömenot	-10 953 021	-11 528 708		-11 528 708	-11 207 387	-10 919 661	-10 952 312
Palvelujen ostot	-28 822 280	-28 502 149		-28 502 149	-29 353 617	-29 333 385	-29 302 385
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 155 750	-2 176 430		-2 176 430	-2 135 081	-2 111 515	-2 103 200
Avustukset	-705 017	-707 500		-707 500	-681 250	-673 250	-668 250
Muut toimintamenot	-419 785	-435 539		-435 539	-461 809	-449 809	-449 659
Sisäiset menot	-4 034 194	-3 556 282		-3 556 282	-4 092 327	-4 112 788	-4 133 352
TOIMINTAKATE	-38 089 938	-38 172 182		-38 172 182	-39 060 507	-38 828 395	-38 929 581
VEROTULOT	23 080 438	22 583 000		22 583 000	23 817 000	24 545 000	25 274 000
VALTIONOSUUDET	16 501 073	16 347 160		16 347 160	15 996 240	16 215 764	16 331 210
RAHOITUSTULOT JA -MENOT	344 990	-64 450		-64 450	-58 100	-118 100	-146 100
Korkotulot	2 817	7 800		7 800	5 300	5 317	5 333
Muut rahoitustulot	414 464	103 550		103 550	104 400	104 475	104 550
Korkomenot	-49 898	-148 300		-148 300	-147 300	-207 317	-235 333
Muut rahoitusmenot	-22 394	-27 500		-27 500	-20 500	-20 575	-20 650
VUOSIKATE	1 836 563	693 528		693 528	694 633	1 814 269	2 529 529
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-2 368 006	-2 428 248		-2 428 248	-2 903 609	-3 003 498	-3 030 501
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 303 188	-2 428 248		-2 428 248	-2 903 609	-3 003 498	-3 030 501
Arvonalentumiset	-64 818						
TILIKAUDEN TULOS	-531 444	-1 734 720		-1 734 720	-2 208 976	-1 189 229	-500 972
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	595 741	465 684		465 684	875 743	738 759	738 749
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	64 297	-1 269 036		-1 269 036	-1 333 232	-450 470	237 777

Toimintatulot

Ulkoisten toimintatulojen odotetaan talousarvio- ja suunnitelmavuosina laskevan vuoden 2018 talousarvioon nähden. Sisäiset toimintatulot taas kasvavat, mikä johtuu Kostia-areenan valmistumisesta ja sen sisäisestä vuokratulosta.

Myyntituloja kasvattaa talouden tasapainotusprosessin yhteydessä päätetty vesilaitoksen taksojen korottaminen sekä puun myynnin lisääminen. Myyntituloa alentaa kuitenkin vuoden 2018 talousarvioon nähden koko vuodelle 2018 budjetoitujen Harjutuulen ruoka- ja siivouspalveluiden tulojen poistuminen. Puun myynnin lisäyksen vaikutus päättyy vuoden 2020 jälkeen. Myyntitulojen määrään ei kokonaisuutena arvioida olennaisia muutoksia.

Maksutuottoja vähentää varhaiskasvatuksen palveluissa olevien lasten lukumäärän väheneminen. Maksutuottoja kuitenkin korottaa hieman talouden tasapainotusprosessin yhteydessä päätetty rakennusvalvonnan maksujen korottaminen. Kokonaisuutena maksutuotot kuitenkin jatkavat vähentymistä

Tukia ja avustuksia vähentää vielä vuonna 2018 käynnissä olleiden hankkeiden päättyminen.

Muita toimintatuottoja vähentää vuoden 2018 talousarvioon nähden koko vuodelle 2018 budjetoidun Harjutuulen vuokratulon poistuminen.

Toimintamenot

Ulkoisten toimintamenojen odotetaan kasvavan talousarvio- ja suunnitelmavuosina vuoden 2018 talousarvioon nähden. Myös sisäiset toimintamenot kasvavat, mikä johtuu Kostia-areenan valmistumisesta ja sen sisäisestä vuokramenosta.

Henkilöstömenoja kasvattaa Kiky-sopimuksen mukaisen lomarahojen leikkausta koskevan sopimuksen päättyminen 31.3.2019 päättyvän lomanmääräytymiskauden lopussa. Talousarvio- ja suunnitelmavuosille on huomioitu voimassaolevan virka- ja työehtosopimuksen mukaiset palkkojen muutokset sekä arvio sopimuksen päättymisen jälkeisistä muutoksista.

Vuonna 2017 palkkojen ja palkkioiden kokonaismäärä oli 8,46 miljoonaa euroa. Vuoden 2019 palkkojen ja palkkioiden taso on talousarviossa 8,76 miljoonaa, joka on 117 000 euroa vähemmän kuin vuoden 2018 talousarviosumma, mutta 300 000 euroa suurempi kuin vuoden 2017 palkkojen toteuma. Palkkojen kehitystä vuoteen 2018 nähden selittää mm. vuodelle 2019 suunnitellut varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen verkkoratkaisut. Ratkaisuilla on vaikutusta henkilöstökulujen kehitykseen sekä suoraan tapahtuvana henkilöstön vähenemisenä että sijaistarpeen vähenemisenä verkon tiivistyessä. Toisaalta myös lapsimäärän väheneminen vähentää henkilöstöressurin tarvetta.

Vuosina 2020 – 2021 palkoissa ei tapahdu olennaista muutosta vuoteen 2019 nähden. Vuodelle 2019 suunnitellut verkkoratkaisut vaikuttavat suunnitelmavuosina jo koko vuoden verran, mikä vaikuttaa arvioituun palkkasummaan.

Henkilösivukulujen määrässä ei tapahdu talousarvio- ja suunnitelmavuosina olennaista muutosta vuoden 2017 toteumaan nähden johtuen henkilösivukulujen valtakunnallisesta laskevasta kehityksestä. Kuntaliiton tietojen mukaan keskimääräinen kuntatyöntajien sivukulujen osuus oli

vuonna 2016 29,44 prosenttia, kun vuonna 2017 työnantajamaksut olivat keskimäärin 26,53 prosenttia. Vuoden 2018 keskimääräinen maksu on 25,29 ja maksu jatkaa laskua ollen vuonna 2021 arvioiden mukaan 23,78 prosenttia.

Henkilöstömenojen budjetointiprosessissa on siirrytty aiempaa tarkempaan henkilötasoiseen budjetointiin, joka on mahdollistunut KuntaPron tarjoaman henkilöstöbudjetoinnin myötä. Budjetointiprosessin kehittymisellä on osaltaan vaikutus siihen, miten palkat ja palkat kehittyvät vuoden 2018 arvioon verrattuna.

Palveluiden ostot kasvavat talousarviovuonna vuoden 2018 talousarvioon ja vuoden 2017 toteumaan nähden. Palveluiden oston lisäys muodostuu pääasiassa sosiaali- ja terveystalouden palveluiden kulujen kasvusta. Suunnitelmavuosina palveluiden ostojen oletetaan kokonaistasolla pysyvän samalla tasolla vuoteen 2019 nähden.

Aineissa, tarvikkeissa ja tavaroissa ei tapahdu olennaista muutosta vuoden 2017 toteumaan ja vuoden 2018 talousarvioon nähden.

Avustusten määrässä ei tapahdu olennaista muutosta.

Muissa toimintakuluissa ei tapahdu kokonaistasolla olennaista muutosta vuoteen 2017 ja vuoteen 2018 nähden.

TOIMINTAKATE

Toimintakate heikkenee talousarviovuonna noin 900 000 euroa vuoden 2017 toteumaan nähden ja 800 000 euroa vuoden 2018 talousarvioon nähden. Suunnitelmavuosina ei tapahdu kuitenkaan merkittävää muutosta talousarviovuoden toimintakatteeseen nähden.

Verotulot

Talousarviovuoden verotuotot on huomioitu kunnanvaltuuston 1.11.2018 hyväksymien veroprosenttien mukaan. Suunnitelmavuosille ei ole ennakoitu muutoksia veroihin. Verotulojen budjetoinnissa käytetään Kuntaliiton verokehikkoa. Vuonna 2018 on julkaistu viimeisin verokehikko marraskuun alussa. Verotuloissa käytetyt luvut perustuvat marraskuun verokehikkoon.

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Kunnallisvero	19 571 023	19 093 000	20 176 000	20 872 000	21 556 000
Kiinteistövero	2 168 177	2 158 000	2 327 000	2 327 000	2 327 000
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 341 238	1 332 000	1 314 000	1 346 000	1 391 000

Kunnan verotulot kirjataan verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan kyseisen tilikauden verotuloksi.

Valtionosuudet

Valtionosuustieto perustuu Kuntaliiton 6.11.2018 julkaisemaan ennakkolliseen laskelmaan vuoden 2019 valtionosuudesta.

Kunnan valtionosuus koostuu kahdesta osasta, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (VM) ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta (OKM). Lisäksi samassa yhteydessä valtionosuuksien kanssa maksetaan kunnille ja muille opetuksen järjestäjille kotikuntakorvauksia.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, kirjastojen, yleisen kulttuuritoimen ja taiteen perusopetuksen tehtävälueet. Peruspalvelujen valtionosuus on laskennallinen, ja se perustuu kunnan asukkaisen palvelutarpeeseen ja olosuhdetekijöihin. Kunnalle myönnetyn valtionosuuden suuruuteen ei vaikuta se, miten kunta palvelutoimintansa järjestää ja miten paljon rahaa se niihin käyttää. Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti kuvaa valtion ja kuntien välistä kustannusten jakoa valtakunnallisesti. Vuonna 2019 valtionosuusprosentti nousee 0,03 prosenttiyksikköä ollen 25,37 (vuonna 2018 25,34).

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä toimii osana kuntien valtionosuusjärjestelmää. Järjestelmällä rahoitetaan koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, osaa esi- ja perusopetuksesta, lukiokoulutusta, ammatillista peruskoulutusta, oppisopimuskoulutusta, ammatillista lisäkoulutusta ja kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, kesäyliopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja opintokeskuksissa järjestettyä vapaan sivistystyön koulutusta. Lisäksi järjestelmä kattaa ammatillisten erikoisoppilaitosten toiminnan ja opetustuntimäärän perusteella rahoitettavan taiteen perusopetuksen, kuntien liikuntatoimen ja nuorisotyön sekä museoiden, teattereiden ja orkestereiden toiminnan.

Valtionosuuksien yhteydessä maksetaan kunnille ja muille opetuksen järjestäjille kotikuntakorvauksia. Opetuksen järjestäjä on oikeutettu kotikuntakorvaukseen oppilaan suorittaessa oppivelvollisuuttaan muussa kuin oman kotikuntansa esi- tai perusopetuksessa. Kotikuntakorvaus määräytyy oppilaan isän mukaan. Kotikuntakorvaukset kirjataan toimintatuloihin ja –menoihin, eivätkä ne sisälly valtionosuuksiin siitä huolimatta, että ne maksetaan valtionosuuksien yhteydessä.

Rahoitustuotoissa ja –kuluissa näkyy kunnan lainanotto vuosina 2017-2018 sekä talousarvio- ja suunnitelmavuosille arvioidun lainannostotarpeen aiheuttama korkokulujen lisäys. Lainaa joudutaan ottamaan, koska vuosikate ei riitä lainojen lyhennyksiin ja kunnan investointeihin.

VUOSIKATE

Vuosikate on kunnan kokonaistulorahoitusta kuvaava välitulos, joka ilmoittaa tulorahoituksen riittävyyden pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuvien poistojen kattamiseen. Vuosikatteella tulisi keskimäärin kattaa vähintään suunnitelman mukaisten poistojen määrä, jotta uusintainvestointien omarahoitus voidaan turvata.

Talousarviovuoden ja -suunnitelmavuosien vuosikate ei riitä kattamaan poistoja.

Suunnitelman mukaisissa poistoissa noudatetaan kunnanvaltuuston päätöksen 8.2.2016 § 6 mukaista poistosuunnitelmaa. Suunnitelmapoistoja ja arvonalentumisia ei budjetoida määrärahoina, vaan niiden sitovuus määrittellään valtuuston erikseen hyväksymässä poistosuunnitelmassa.

Kunta tekee talousarviovuonna ja suunnitelmavuosina investointeja, mikä kasvattaa poistojen määrää. Vuonna 2018 valmistunut kunnan historian suurin investointi Kostia-areena nostaa poistojen määrää 2019 vuodesta lähtien, jolloin rakennuksesta tehdään ensimmäisen kerran koko vuoden poistot.

Poistoeroa puretaan aiemmin tehdyillä investointivaroilla katettujen investointien suunnitelman mukaisten poistojen suhteessa. Poistosuunnitelman muutos vaikuttaa poistoeron muutokseen ja kasvattaa poistoeron vähennystä, jolla on tulosta parantava vaikutus. Tilikaudella 2017 purettiin ensimmäistä kertaa käytettävissä ollut maksimimäärä poistoeroa ja talousarvio- ja suunnitelmavuosille on huomioitu, että samaa käytäntöä jatketaan.

Tulorahoituksen riittävyyttä koskevat tunnusluvut:

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	11,5	11,9	10,9	10,6	10,4
Vuosikate/Poistot, %	78	29	24	60	83
Vuosikate euroa/asukas	280	106	108	283	395
Asukasmäärä *	6 568	6 568	6461	6 421	6 400

*Asukasmäärä 2018 – 2021 perustuu lokakuun 2018 lopun tietoon sekä Tilastokeskuksen arvioon, uusitun kuntastrategian vaikutusta ei ole huomioitu

4. KÄYTTÖTALOUS TOIMIALOITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET

Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet esitetään toimialoittain. **Valtuustoon nähden sitova taso on tuottojen ja kulujen erotus eli netto.** Tiliryhmittäin esitetyt arviot ovat viitteellisiä. Käyttötalousoosassa valtuusto asettaa toimialakohtaiset tavoitteet ja osoittaa tavoitteiden toteuttamiseksi nettomääräiset määrärahat tehtävien hoitamiseen.

Toimialalla erikseen sitovaksi merkittyä määrärahaa ei voi käyttää muuhun kuin valtuuston hyväksymään tarkoitukseen.

TOIMIELIN: Tarkastuslautakunta
TOIMIALA: Tarkastustoimi
TILIVELVOLLINEN: -

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Tarkastuslautakunta							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot							
Maksutulot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatulot							
Toimintatulot							
ulkoiset							
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-3 005	-4 099		-4 099	-4 110	-4 110	-4 110
Palvelujen ostot	-7 572	-11 954		-11 954	-11 850	-11 850	-11 850
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-47	-50		-50	-50	-50	-50
Avustukset							
Muut toimintamenot							
Toimintamenot	-10 624	-16 103		-16 103	-16 010	-16 010	-16 010
ulkoiset	-10 519	-16 009	0	-16 009	-16 000	-16 000	-16 000
sisäiset	-105	-94		-94	-10	-10	-10
Toimintakate	-10 624	-16 103		-16 103	-16 010	-16 010	-16 010
<i>josta sisäiset</i>	<i>-105</i>	<i>-94</i>		<i>-94</i>	<i>-10</i>	<i>-10</i>	<i>-10</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-10 624	-16 103	0	-16 103	-16 010	-16 010	-16 010

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Hallintopalvelut
TILIVELVOLLINEN: Hallintojohtaja

Hallintopalveluiden toimialue sisältää vaalien, luottamushenkilöjohdon, kunnanjohtajan, henkilöstöhallinnon, lakipalveluiden, viestinnän, kehittämisspalveluiden ja hyvinvointikoordinoinnin, tietohallinnon, nuorisopalveluiden ja työllisyyspalveluiden määrärahat.

Hallintopalveluiden tehtävänä on tuottaa kunnanjohtajan sekä toimialojen tueksi kuntakonsernin hallinto-, henkilöstö-, hyvinvointi-, nuoriso-, työllisyys-, laki- sekä tietohallinnon palvelut. Edelleen keskeinen tehtävä on luottamushenkilöiden ja toimielinten päätöksenteon valmistelu ja täytäntöönpanon koordinointi.

Tavoitteet

Tavoite 1	Kehitetään kunnan tietojohdantamista siten, että myös JHS-suositusten mukaisen raportoinnin käyttöönotto on mahdollista	
	<p>Mittari</p> <p>Hallinnon toimiala mahdollistaa kunnassa JHS-suositusten mukaisen raportoinnin käyttöönoton.</p> <p>Kuvataan palvelut, prosessit ja rakenteet siten, että raportointiaineistoa ja analytiikkaa voidaan hyödyntää tietojohdantamisen tukena.</p> <p>Muodostetaan yhteinen asiakasymmärrys (asiakkuuksien optimointi ja ohjaus johtamisessa), joka johtaa kunnan palveluiden tuottamisen tehokkuuden parantamiseen.</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Vuoden 2020 talousarviomallin on oltava JHS:n mukainen.</p> <p>Päämääränä ovat kustannustehokkaat ja vaikuttavat palvelut kuntalaisille.</p>
Toteutuminen		

Tavoite 2	Konserni- ja omistajaohjauksen päivittäminen	
	<p>Mittari</p> <p>Määritetään kunnan konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet.</p> <p>Tytäryhtiöiden olemassaoloa tai toiminnan tarkoitusta arvioidaan kriittisesti.</p> <p>Tytäryhtiöiden toiminta kytketään kunnan muuhun kehittämiseen ja elinvoiman kasvuun.</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet on asetettu ja johdettu kuntastrategiasta.</p> <p>Tytäryhtiöt eivät toimi irrallisina osioina kunnan toiminnassa, vaan niiden tehtävät on määritetty tarkasti strategian toteuttamiseksi.</p>
Toteutuminen		

Tavoite 3	Tiedonohjaussuunnitelman (TOS) ja –järjestelmän (TOJ) tekeminen.	
	Mittari Tiedonohjaussuunnitelmaan tulee määrittää kaikki kunnassa syntyvät asiakirjat, niiden säilytysajat, julkisuus ym. Kunnan tehtäväluokitukset ja prosessit on kuvattava. Tiedonohjaussuunnitelma liittyy kunnan sähköisen arkistoinnin piiriin saattamiseen	Tavoitetaso Tiedonohjaussuunnitelma- ja järjestelmä on tehty mahdollistaen kunnan siirtymisen sähköiseen arkistointiin.
Toteutuminen		

Tavoite 4	Projektihallinnan kehittäminen	
	Mittari Luodaan valmiudet selkeään projektienhallintaan kunnassa	Tavoitetaso Projektihallinnan malli on luotu ja käyttöön otettu
Toteutuminen		

Tavoite 5	Hallintosäännön päivittäminen	
	Mittari Kunnan hallintosääntö päivitetään mahdollistamaan mahdollisimman asiakaslähtöisen toiminnan kunnassa.	Tavoitetaso Uusi hallintosääntö on käyttöön otettu.
Toteutuminen		

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tiliniimi							
Hallintopalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	963 517	252 769		252 769	246 897	234 927	235 962
Maksutulot							
Tuet ja avustukset	404 354	357 790		357 790	271 743	267 243	267 243
Muut toimintatulot	120 041	205 000		205 000	215 000	220 000	222 000
Toimintatulot	1 487 912	815 559		815 559	733 641	722 170	725 205
ulkoiset	577 187	606 160	0	606 160	527 727	515 227	517 227
sisäiset	910 725	209 399		209 399	205 913	206 943	207 978
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-1 196 830	-1 224 321		-1 224 321	-1 151 761	-1 156 651	-1 164 413
Palvelujen ostot	-775 048	-760 940		-760 940	-784 631	-703 541	-697 052
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-50 819	-51 750		-51 750	-42 250	-40 900	-40 900
Avustukset	-204 608	-222 500		-222 500	-201 250	-201 250	-201 250
Muut toimintamenot	-195 885	-213 138		-213 138	-181 884	-182 127	-182 371
Toimintamenot	-2 423 190	-2 472 649		-2 472 649	-2 361 776	-2 284 469	-2 285 987
ulkoiset	-2 315 963	-2 342 934	0	-2 342 934	-2 281 125	-2 203 415	-2 204 527
sisäiset	-107 226	-129 715		-129 715	-80 651	-81 054	-81 460
Toimintakate	-935 278	-1 657 090		-1 657 090	-1 628 136	-1 562 299	-1 560 782
<i>josta sisäiset</i>	<i>803 499</i>	<i>79 684</i>		<i>79 684</i>	<i>125 262</i>	<i>125 889</i>	<i>126 518</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	-78 368	-9 933		-9 933	-101 500	-151 500	-161 500
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 013 646	-1 667 023	0	-1 667 023	-1 729 636	-1 713 799	-1 722 282

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Talous- ja tukipalvelut
TILIVELVOLLINEN: Talousjohtaja

Talous- ja tukipalveluiden toimiala sisältää laskentapalveluiden, keskitettyjen hankintapalveluiden, ruoka- ja siivouspalveluiden ja asiakaspalvelun määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Vuoden 2021 alusta tapahtuvaan kuntien taloustilastojen raportointimuutokseen valmistautuminen. Kunnilta, kuntayhtymiltä ja maakunnilta edellytetään vuoden 2021 alusta lähtien automaattista taloustietojen raportointia Valtiokonttorin ylläpitämään palveluun.	
	Mittari Vuoden 2020 aikana oltava valmiina talousraportoinnin automatisointi, jotta tiedot saadaan heti 2021 alussa raportoitua uudessa muodossa.	Tavoitetaso Vuoden 2019 aikana suunniteltu ja aikataulutettu toimenpiteet, jotka vaaditaan muutoksen toteuttamiseksi.
Toteutuminen		
Tavoite 2	Talousraportoinnista saatavan tiedon hyödyntäminen tehokkaasti läpi organisaation, sisäisen laskennan kehittäminen ja taloustietämyksen ylläpito organisaatiossa	

	<p>Mittari</p> <p>Henkilöstölle pidettyjen talouskoulutusten lukumäärä</p> <p>Haahtela-ohjelmiston käyttöönotto kunnan kiinteistöjen sisäisen vuokralaskutuksen laskutusväylänä.</p> <p>Sisäisen laskennan tarkentaminen ja aiempaa useampi henkilö osallistuu aineiston tuottamiseen</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Kolme koulutusta havaituista aihepiireistä</p> <p>Sisäinen hoito- ja pääomavuokralaskutus Haahtela-ohjelman kautta.</p> <p>Sisäisen laskennan ja laskutuksen pohjatieto saadaan toimialoilta</p>
Toteutuminen		

Tavoite 3	Tilausten ja asiakasviestinnän tekeminen Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta ja henkilökunnan kouluttaminen järjestelmän käyttöön kaikkien yksiköiden osalta.	
	<p>Mittari</p> <p>Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 30.9.2019.</p> <p>Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 30.9.2019.</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 30.9.2019.</p> <p>Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 30.9.2019.</p>
Toteutuminen	Henkilökunta tekee kaikki tilaukset kaikissa yksiköissä Jamixin kautta 30.9.2019. Päikäneen kunnan sivuilla näkyvät ruokalistat ja muut tiedotteet viestitään asiakkaille Jamixin kautta 30.9.2019.	

Tavoite 4	Yksikön osalta pysyminen budjetissa vuonna 2019.	
	<p>Mittari</p> <p>Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen.</p> <p>Tuotetun aterian keskimääräinen hinta: koulut a n. 2,4 e (-0,6 e vuodesta 2018), palvelukeskukset n. 4,8 e (-0,3 e vuodesta 2018).</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen toiminnan tehostamisen myötä.</p> <p>Ruokalistapohja päivitetään. Lisätään mm. keittoja ja puuroja sekä vähennetään juhlapyhiin liittyviä teemaruokia. Arvokkaiden raaka-aineiden annoskokoa pienennetään ja niitä vaihdetaan edullisempiin. Juhlapyhistä toteutetaan ainoastaan jouluruoka. Raaka-ainehintojen odotetaan pysyvän 2018 tasolla.</p>
Toteutuminen	Henkilöstömitoitus päivitetty ja henkilöstökulujen osalta budjetti toteutunut. Uudet ruokalistat otetaan käyttöön 1.1.2019. Tuotetun aterian keskimääräinen hinta a: koulut n. 2,4 e, palvelukeskukset n. 4,8 e.	

Tavoite 5	Hyvinvointia tukevan ravitsemuksen toteutuminen 2019.	
	Mittari	Tavoitetaso
	Salaatin ja kasvien menekin toteutuminen. Lounastajien määrän seuranta. Pääaterioista 50 % on sydänmerkin mukaisia vuonna 2019. Seurataan kolmen viikon välein kiertävältä aterialistalta pääateriat, jotka ovat sydänmerkin mukaisia.	Valmistus- ja hävikin määrän suhteuttaminen asiakasmäärään päivittäin kaksi kertaa vuodessa n. kuukauden ajan. Salaatin ja kasvien tavoitemenekki joka toimipisteen osalta keskimäärin 50 g/annos (puoli lautasellista). Tavoitteena 100 % (asiakaskysely). Suunnitellaan aterialistat niin, että vähintään puolet niistä on sydänmerkin mukaisia. Seurataan kolmen viikon välein kiertävältä aterialistalta pääateriat, jotka ovat sydänmerkin mukaisia.
Toteutuminen	Salaatin ja kasvien menekin seuranta. Salaatin ja kasvien tavoitemenekki 50 g/annos. Lounastajien määrän seuranta vuonna 2019. Pääaterioista 50 % on sydänmerkin mukaisia.	

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Talous- ja tukipalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	1 998 460	2 135 270		2 135 270	1 778 434	1 784 193	1 790 886
Maksutulot							
Tuet ja avustukset		14 210		14 210	19 378	17 218	17 218
Muut toimintatulot	7 093						
Toimintatulot	2 005 554	2 149 480		2 149 480	1 797 811	1 801 411	1 808 104
ulkoiset	744 955	917 560	0	917 560	465 928	462 868	462 868
sisäiset	1 260 598	1 231 920		1 231 920	1 331 884	1 338 543	1 345 236
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-1 276 777	-1 417 416		-1 417 416	-1 396 313	-1 397 409	-1 404 864
Palvelujen ostot	-644 434	-511 075		-511 075	-493 979	-492 415	-493 150
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-485 264	-549 310		-549 310	-498 230	-497 130	-497 130
Avustukset							
Muut toimintamenot	-134 792	-144 436		-144 436	-117 286	-117 826	-118 369
Toimintamenot	-2 541 267	-2 622 238		-2 622 238	-2 505 809	-2 504 780	-2 513 513
ulkoiset	-2 298 726	-2 471 630	0	-2 471 630	-2 370 927	-2 369 224	-2 377 279
sisäiset	-242 541	-150 608		-150 608	-134 881	-135 556	-136 234
Toimintakate	-535 713	-472 758		-472 758	-707 997	-703 369	-705 409
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 018 057</i>	<i>1 081 312</i>		<i>1 081 312</i>	<i>1 197 002</i>	<i>1 202 987</i>	<i>1 209 002</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	-70 990	-74 654		-74 654	-41 114	-41 115	-38 115
Tehtävän kokonaiskustannukset	-606 703	-547 412	0	-547 412	-749 112	-744 484	-743 523

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Maankäyttö ja kaavoitus
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Toimiala sisältää kunnan maankäytön ja kaavoituksen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Onkkaalan kehityskuva	
	Mittari Nähtävilläolo toteutunut	Tavoitetaso Nähtävilläolo ja kuntalaiskysely vuoden 2019 aikana
Toteutuminen		

Tavoite 2	Onkkaalan asemakaavamuutokset	
	Mittari Vireilletulokuulutukset	Tavoitetaso Strategian toteuttamiseen tähtäviä asemakaavamuutoksia tekeillä 2 kpl.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Hirvonkärjen ranta-asemakaava	
	Mittari Kaavaehdotus ollut nähtävillä	Tavoitetaso Kaava edennyt hyväksymisvaiheeseen vuonna 2019
Toteutuminen		

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Maankäyttö ja kaavoitus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	3 279						
Maksutulot	2 700	2 000		2 000	3 500	3 500	3 500
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatulot							
Toimintatulot	5 979	2 000		2 000	3 500	3 500	3 500
ulkoiset	5 979	2 000	0	2 000	3 500	3 500	3 500
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-49 895	-53 259		-53 259	-54 990	-55 538	-55 872
Palvelujen ostot	-54 208	-76 892		-76 892	-76 822	-76 653	-76 684
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-812	-1 250		-1 250	-900	-900	-900
Avustukset							
Muut toimintamenot	-3 372	-3 990		-3 990	-2 801	-2 809	-2 817
Toimintamenot	-108 287	-135 390		-135 390	-135 513	-135 900	-136 273
ulkoiset	-105 072	-131 059	0	-131 059	-127 780	-128 128	-128 462
sisäiset	-3 215	-4 332		-4 332	-7 733	-7 772	-7 811
Toimintakate	-102 308	-133 390		-133 390	-132 013	-132 400	-132 773
<i>josta sisäiset</i>	<i>-3 215</i>	<i>-4 332</i>		<i>-4 332</i>	<i>-7 733</i>	<i>-7 772</i>	<i>-7 811</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-102 308	-133 390	0	-133 390	-132 013	-132 400	-132 773

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Sosiaali- ja terveystoimen palvelut
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Pälkäneen kunta kuuluu Kangasalan yhteistoiminta-alueeseen. Sosiaali- ja terveystoimen palvelujen toimiala sisältää sosiaalipalveluiden tilauksen määrärahan sekä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon kuntaosuuden määrärahat. Ympäristöterveydenhuollon palvelut tuottaa Tampereen kaupunki.

Henkilöstömenot ovat aiemmin kunnan palveluksessa olleiden henkilöstön eläkemenoja.

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Sosiaali- ja terveystoimen palvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	35 556				35 000	35 000	35 000
Maksutulot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatulot							
Toimintatulot	35 556				35 000	35 000	35 000
ulkoiset	35 556	0	0	0	35 000	35 000	35 000
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-454 196	-505 307		-505 307	-394 037	-394 037	-394 037
Palvelujen ostot	-23 589 564	-23 414 675		-23 414 675	-24 175 766	-24 374 766	-24 375 766
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-17				-50	-50	-50
Avustukset	-35 556				-35 000	-35 000	-35 000
Muut toimintamenot	-225	-28 200		-28 200			
Toimintamenot	-24 079 558	-23 948 183		-23 948 183	-24 604 854	-24 803 853	-24 804 853
ulkoiset	-24 079 558	-23 948 183	0	-23 948 183	-24 604 854	-24 803 853	-24 804 853
sisäiset							
Toimintakate	-24 044 002	-23 948 183		-23 948 183	-24 569 854	-24 768 853	-24 769 853
<i>josta sisäiset</i>							
Tehtävän kokonaiskustannukset	-24 044 002	-23 948 183	0	-23 948 183	-24 569 854	-24 768 853	-24 769 853

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Sosiaalipalvelut	9 850 682	9 438 877	9 548 437	9 547 437	9 548 437
Perusterveydenhoito	5 158 969	5 518 064	5 445 590	5 445 590	5 445 590
Ympäristöterveydenhuolto	125 946	136 934	136 934	136 934	136 934
Erikoissairaanhoido	8 454 209	8 349 000	9 044 855	9 244 855	9 244 855
Yhteensä	13 739 124	14 003 998	14 627 379	14 827 379	14 827 379
YHTEENSÄ	23 589 806	23 442 875	24 175 816	24 374 816	24 375 816

TOIMIELIN: Elinvoimalautakunta
TOIMIALA: Elinvoimapalvelut
TILIVELVOLLINEN: Elinkeinojohtaja

Toimiala sisältää elinkeinopalveluiden, kulttuuripalveluiden sekä liikunta- ja vapaa-aikapalveluiden määrärahat. Toimiala vastaa kuntakehittämisestä, yrityspalveluista, markkinoinnista ja matkailusta, kulttuuripalveluista, kumppanuuksista, järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä ja vapaa-aikapalveluista.

Tavoitteet

Tavoite 1	Tehokas kunnan yleis- ja matkailumarkkinointi	
	Mittari Tonttimarkkinoinnin toimenpiteet Matkailumarkkinoinnin toimenpiteet Pälkäneen kylien mukaan ottaminen kuntastrategian mukaisesti kylien markkinointiin tavoitteiden mukaisesti	Tavoitetaso Tonttimarkkinoinnin toimenpiteitä tehdään vähintään kaksi vuoden aikana Matkailumarkkinoinnin toimenpiteitä tehdään vähintään kaksi vuoden aikana Toimenpiteissä huomioidaan Pälkäneen kylät
Toteutuminen		

Tavoite 2	Yrittäjyyden edistäminen	
	Mittari Yrittäjyyskasvatuksen tukeminen Alkavien yrittäjien aktivointi Toimivien yrittäjien kehittämistyön tukeminen	Tavoitetaso Tuetaan yrittäjyyskasvatukseen liittyviä hankkeita Järjestetään vähintään kaksi alkavia yrittäjä aktivoivaa tilaisuutta Järjestetään toimivien yrittäjien kehittämistyön tueksi vähintään yksi tilaisuus
Toteutuminen		

Tavoite 3	Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen	
	Mittari Lukutaidon teemavuoden järjestäminen Kulttuurimatkailutarjonnan lisääminen	Tavoitetaso Järjestetään teemavuosi erillisen projektisuunnitelman mukaisesti Järjestetään kulttuurimatkailutarjontaa kunnan omana toimintana sekä yhteistyökumppaneiden kanssa
Toteutuminen		

Tavoite 4	Kunnan vapaa-aikatilojen kartoitus	
	Mittari Kartoitetaan kunnan omistamat tilat ja niiden kustannukset Kartoitetaan tilojen käyttäjät ja varausmenettelyt Tarkistetaan asiakasmaksujen riittävyys ja tasapuolisuus	Tavoitetaso Kartoitukset on tehty Asiakasmaksut on käyty läpi ja ne on asetettu riittävälle tasolle tasapuolisuus huomioiden
Toteutuminen		

Tavoite 5	Kunnan vapaa-ajan palveluiden järjestäminen tehokkaasti	
	Mittari Kartoitetaan kunnan tarjoamat vapaa-ajan palvelut ja niiden vastaavuus kuntastrategian tavoitteiden kanssa Järjestetään palveluiden varausten ja laskutusten organisointi tarkoituksenmukaisella tavalla Tarkistetaan asiakasmaksujen riittävyys ja tasapuolisuus	Tavoitetaso Kartoitus on tehty Palveluiden varaus- ja laskutus käytännöt on organisoitu tarkoituksenmukaisesti Asiakasmaksut on käyty läpi ja ne on asetettu riittävälle tasolle tasapuolisuus huomioiden
Toteutuminen		

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Elinvoimapaalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	25 013	6 200		6 200	31 700	36 700	31 700
Maksutulot	28 793	46 000		46 000	30 000	30 000	30 000
Tuet ja avustukset	65 695	17 713		17 713	28 311	1 511	1 511
Muut toimintatulot	6 553				1 500	1 500	1 500
Toimintatulot	126 053	69 913		69 913	91 511	69 711	64 711
ulkoiset	126 053	69 913	0	69 913	91 511	69 711	64 711
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-222 732	-251 274		-251 274	-236 265	-221 825	-222 619
Palvelujen ostot	-155 163	-218 527		-218 527	-276 497	-253 802	-254 201
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-20 051	-15 500		-15 500	-14 550	-14 000	-14 000
Avustukset	-47 753	-42 000		-42 000	-41 000	-39 000	-39 000
Muut toimintamenot	-18 355	-106 982		-106 982	-871 289	-875 413	-879 760
Toimintamenot	-464 055	-634 283		-634 283	-1 439 601	-1 404 040	-1 409 580
ulkoiset	-429 836	-529 609	0	-529 609	-495 245	-454 963	-455 757
sisäiset	-34 218	-104 674		-104 674	-944 355	-949 077	-953 823
Toimintakate	-338 001	-564 370		-564 370	-1 348 089	-1 334 329	-1 344 869
<i>josta sisäiset</i>	<i>-34 218</i>	<i>-104 674</i>		<i>-104 674</i>	<i>-944 355</i>	<i>-949 077</i>	<i>-953 823</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	-9 784	-7 393		-7 393	-9 785	-9 785	-9 785
Tehtävän kokonaiskustannukset	-347 785	-571 763	0	-571 763	-1 357 874	-1 344 114	-1 354 654

TOIMIELIN: Sivistyslautakunta
TOIMIALA: Sivistyspalvelut
TILIVELVOLLINEN: Sivistysjohtaja

Toimiala sisältää varhaiskasvatuksen, peruskoulu- ja lukiopalveluiden ja kirjastopalveluiden määrärahat. Kansalaisopistopalvelut ostetaan Valkeakoski-opistolta.

Keskitetty osastopalvelut ja peruskoulupalvelut

Tavoitteena on järjestää perusopetuksen palvelut uuden kuntastrategian mukaisesti niin, että palveluverkko on tuottava, taloudellinen, tehokas ja vaikuttava. Kaikille lapsille taataan opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Pälkäneellä kasvatetaan vastuuntuntoisia, rehellisiä, tasapainoisia ja muita ihmisiä kunnioittavia lapsia ja nuoria, jotka käyttäytyvät hyvin, ovat suvaitsevaisia ja yhteistyökykyisiä. Opetus järjestetään siten, että se tukee oppilaan kulloistakin oppimis- ja kehitysvaihetta.

Perusopetuksessa otettiin käyttöön lukuvuonna 2016 - 2017 uusi perusopetussuunnitelma, joka tuli voimaan luokkien 1-6 osalta välittömästi, syksyllä 2017 perusopetuksen 7. luokalla, syksyllä 2018 8. luokalla ja syksyllä 2019 9. luokalla. Uudessa opetussuunnitelmassa halutaan vahvistaa oppilaan aktiivisuutta ja osallisuutta. Uudistuksen myötä oppimisympäristöjä uudistetaan ja otetaan aiempaa enemmän teknologia avuksi. Perusopetuksen tuntimäärä on Pälkäneen kunnassa 1.8.2016 alkaen 226 tuntia.

Sivistyspalveluissa painotetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitystä tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksenä. Kaikki koulut osallistuvat Liikkuva koulu –hankkeeseen. Lukuvuonna 2018-2019 yhteisöllisen oppilashuollon pääteemana on mielen hyvinvoinnin tukeminen. Vuosi 2019 on koko kunnan lukutaidon teemavuosi, joka näkyy vahvasti myös kouluissa. Lukemisen ja lukutaidon merkitys syrjäytymistä ehkäisevänä ja terveyttä sekä hyvinvointia lisäävänä tekijänä painotetaan. Henkilöstön koulutukseen panostetaan edelleen opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseksi.

Yksikköhintaiset menot, euroa/oppilas

Oppilasennusteen 20.9.2018 mukaan. Mukana kunnassa nyt asuvat, muuttoliikettä ei ole ennakoitu.

Yksikkö	TA 2018	TA 2019	Oppilaita 20.9.2018	Oppilaita 2019	Oppilaita 1.8.2022
Aitoon koulu	11 047	10 340	46	48	42
Harhalan koulu	12 401	10 824	23	27	35
Kirkonkylän koulu	11 844	11 299	44	45	30
Kostian koulu	7 788	8 330	302	293	242
Rautajärven koulu	11 076	13 606	23	23	10
Pälkäneen yhteiskoulu	10 029	10 018	174	177	163
Oppilaita yhteensä					

Koulukohtaiset henkilöstö- ja toimintakulut

Yksikkö	TP 2017 henkilöstö- kulut	TP 2017 toiminta- kulut	TA 2018 henkilöstö- kulut	TA 2018 toiminta- kulut	TA 2019 henkilöstö- kulut	TA 2019 toiminta- kulut
Aitoon koulu	276 291	472 198	281 342	502 640	252 087	496 754
Harhalan koulu	166 574	274 037	165 888	291 425	165 400	292 547
Kirkonkylän koulu	278 507	471 973	287 064	521 144	258 017	503 962
Kostian koulu	1 383 353	2 178 405	1 469 587	2 466 545	1 407 623	2 458 637
Rautajärven koulu	182 626	305 074	197 987	332 290	180 700	313 934
Pälkäneen yhteiskoulu	1 161 998	1 646 466	1 120 360	1 755 092	1 246 924	1 776 561

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas perusopetus	
	Mittari jatko-opintopaikan saaneiden 9.lk määrä% / peruskoulunsa päättäneet	Tavoitetaso 100%
Toteutuminen		

Tavoite 2	Aktiivinen kehittämistyö ja oman toiminnan arviointi	
	Mittari KuntaKesu	Tavoitetaso Valmis vuoden 2019 aikana
Toteutuminen		

	Perusopetuspalvelun tuottaminen nykyistä taloudellisemmin
--	---

Tavoite 3	Mittari €/oppilas/vuosi – seutuvertailun tiedot	Tavoitetaso kustannustaso 110% seudullinen keskiarvo (TP 2017 122%)
Toteutuminen		

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tehdään palveluverkon rakenteellisia muutoksia toimintakauden 2019-2020 alusta. Lapsimäärät ja –ryhmät pienenevät, joten ryhmien yhdistäminen on sekä toiminnallisesti että taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Tämänhetkisinä pienillä ryhmillä toiminnan laadukas järjestäminen on ajoittain hyvin haasteellista.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen määrän arvioidaan pienenevän n. 5 %. Kotihoidon tuen osuus arvioidaan pysyvän vuoden 2018 toteutuman tasolla. Palvelusetelin käyttöönottoa valmistellaan ja toteutuessaan se korvaa ostopalvelusopimukset ja yksityisen hoidontuen osuuden.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toiminnan kehittäminen on edelleen yksi tärkeimmistä pedagogisista tavoitteistamme. Uutena toimintamuotona on syksyn 2018 aikana aloitettu MiniVerso – sovittelutoimintamalli, jolla vahvistetaan lasten osallisuutta.

Toinen vuoden 2019 painopiste on liikunta. Pälkäne on mukana ”Ilo kasvaa liikkuen”-hankkeessa, joka tarjoaa varhaiskasvattajille välineitä lasten liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen. Ohjelma tarjoaa konkreettisia askelmerkkejä fyysisesti aktiivisen oppimisympäristön sekä toimintakulttuurin luomiseen. Kaikkien näiden pedagogisten toimien taustalla on niin lasten kuin heidän vanhempiensakin osallisuuden lisääminen.

Esiopetus

Ensi syksynä aloittavia esioppilaita tulee olemaan 56 (tällä hetkellä 76). Esiopetusikäisten määrän väheneminen mahdollistaa lisäpaikkoja varhaiskasvatusikäisille. Esiopetuksen yhdistäminen Aitoo-Luopioinen Luopioisten esiopetuksiksi (11 lasta). Onkkaalassa kaikki esiopetusikäiset mahtuvat Kostian esiopetukseen (42 lasta).

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas pedagoginen toiminta	
	Mittari Asiakastytyväisyys- ja palvelukykykysely (v. 2019 loppupuolella)	Tavoitetaso tyytyväinen asiakas, vastausten keskiarvo > 4,5
Toteutuminen		

Tavoite 2	Varhaiskasvatuspalvelun tuottaminen taloudellisemmin
------------------	--

	Mittari Rakenteelliset muutokset	Tavoitetaso kustannustason lasku 5%
Toteutuminen		

Kirjastopalvelut

Kunnalla on pääkirjasto Onkkaalassa, lähikirjasto Luopioisissa ja lainausasemat Aitoossa, Laitikkalassa, Salmentakana ja Sappeessa. Kirjastoautopalveluita ostamme Padasjoen kunnalta ja Hämeenlinnan kaupungilta. Pälkäneen kirjasto kuuluu Pirkanmaan kirjastojen PIKI-yhteisjärjestelmään.

2017	Pälkäne	Maaseutumaiset kunnat	Koko maa
Kirjaston palkkaamat htv:t / 1000 asukasta	0,71	0,81	0,72
Kokonaislainaus / asukasluku	15,60	14,09	15,60
Toimintakulut / kokonaislainaus	3,79	4,54	3,70
Toimintakulut / asukas	59,09	64,03	57,30
Lainaus / aukiolotunti	20,79	21,66	51,70

Hankkeet

- Sujuvasti sähköisesti, toteutus vuoden 2018 aikana
- Etelä-Pirkanmaan kirjastojen yhteishanke Kirjastot yhteistyössä sosiaalipalvelujen kanssa Etelä-Pirkanmaalla
- Tulevien hankkeiden avustukset AVI:sta tulevat haettaviksi marraskuussa 2018. Pälkäneen kirjasto aikoo hakea avustusta pääkirjaston osittaiseen omatoimikäyttöön.

Tilastotietoja

Toimipaikka	Lainat 2016	Lainat 2017	Lainat/aukiolotunnit 2017	Fyysiset käynnit 2017 yhteensä ja käynnit /aukiolotunti
pääkirjasto	78179	78083	46,3	33191 ja 19,7
kirjasto	15364	15359	19,7 /palvelutunti	7361 ja 9,4/palvelutunti
Aitoo	5024	3995	15,5	3674 ja 14,2
Laitikkala	862	754	7,4	315 ja 3,1
Salmentaka	282	249	3,8	153 ja 2,3
Sappee	357	715	8,5	335 ja 4
Kirjastoauton pysäkit	Kuohijoki 306, Padasjoen auto 4636	Kuohijoki 366, Padasjoen auto 3799	Kuohijoki 45,8, Padasjoen auto 24,8	Kuohijoki 92 ja 11,5 Padasjoen auto 900 ja 5,9

Lisäksi Pälkäneen laskennallinen osuus PIKI-kirjastojen yhteisten e-kirjojen lainoista oli 603. Pälkäneen osuus e-lehtien käyttökerroista oli 1663.

Tavoitteet

Tavoite 1	Taloudelliset, tehokkaat ja vaikuttavat kirjastopalvelut, jotka toteuttavat kirjastolain tavoitteita mm. monipuolisen lukutaidon edistämiseksi.	
	Mittari -palvelupaikkojen sijainti -käyttö aukiolotuntia kohden -toimintakulut -lukemisen edistämistoimet	Tavoitetaso -käyttöön sovitettu palveluverkko ja aukioloajat -käyttö ja toimintakulut maaseutuomaisten kuntien keskiarvon tuntumassa tai paremmat
Toteutuminen		

Tilin nimi	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Sivistyskeskus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	265 333	224 253		224 253	297 553	249 553	249 553
Maksutulot	403 347	356 150		356 150	332 060	304 060	294 060
Tuet ja avustukset	94 605	40 000		40 000	64 852	64 851	64 851
Muut toimintatulot	22 798	5 670		5 670	5 970	5 970	5 970
Toimintatulot	786 083	626 073		626 073	700 435	624 434	614 434
ulkoiset	786 083	626 073	0	626 073	700 435	624 434	614 434
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-6 900 027	-7 147 317		-7 147 317	-7 081 421	-6 793 672	-6 805 625
Palvelujen ostot	-3 560 448	-3 029 148		-3 029 148	-3 187 216	-3 093 972	-3 074 561
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-366 835	-334 550		-334 550	-368 456	-352 042	-349 127
Avustukset	-294 558	-315 000		-315 000	-276 000	-270 000	-265 000
Muut toimintamenot	-1 601 902	-1 855 304		-1 855 304	-1 623 401	-1 619 036	-1 626 108
Toimintamenot	-12 723 770	-12 681 319		-12 681 319	-12 536 494	-12 128 723	-12 120 421
ulkoiset	-9 520 833	-9 741 564	0	-9 741 564	-9 798 134	-9 376 671	-9 354 609
sisäiset	-3 202 937	-2 939 755		-2 939 755	-2 738 360	-2 752 052	-2 765 812
Toimintakate	-11 937 688	-12 055 246		-12 055 246	-11 836 059	-11 504 289	-11 505 987
<i>josta sisäiset</i>	-3 202 937	-2 939 755		-2 939 755	-2 738 360	-2 752 052	-2 765 812
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	-46 892	-30 301		-30 301	-51 437	-51 437	-51 437
Tehtävän kokonaiskustannukset	-11 984 579	-12 085 547	0	-12 085 547	-11 887 496	-11 555 726	-11 557 424

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: Tekniset palvelut
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Tekninen lautakunta johtaa ja kehittää alaistiaan toimialaa ja vastaa palvelujen tuloksellisesta järjestämisestä. Lautakunta seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta ja varaa asukkaille ja käyttäjille mahdollisuuden osallistua palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Toimiala sisältää yhdyskuntatekniikan, kiinteistöpalvelujen ja vapaa-aikapalvelujen kiinteistöjen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Liikenneväylien ja yleisten alueiden hoidon laadukas ja tasainen taso	
	Mittari Kaavateiden huolto- ja kunnossapito on huolella suoritettu ja tehokasta Viheralueiden, puistojen ja leikkikenttien hoito on korkeatasoista	Tavoitetaso Hyvä hoitotaso kaikki vuoden aikoina Positiivinen palaute
Toteutuminen		
Tavoite 2	Turvalliset ja energiatehokkaat kiinteistöt	
	Mittari Kiinteistöjen käyttäjät ovat tyytyväisiä työskentelytiloihin ja olosuhteisiin Kiinteistöjen energiankulutuksen vähentäminen	Tavoitetaso Vikojen korjaus nopeata, palvelutaso hyvä Uudet laitteet, valistus, neuvonta
Toteutuminen		

Tavoite 3	Omaisuuksien hallinta	
	Mittari Salkutus	Tavoitetaso Selvä näkemys siitä, mihin keskitytään
Toteutuminen		

Tilin nimi	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tekniset palvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	243 466	165 300		165 300	317 500	317 500	217 500
Maksutulot	4 467	3 000		3 000			
Tuet ja avustukset	3 638	2 000		2 000	732	732	732
Muut toimintatulot	3 069 910	3 406 951		3 406 951	3 488 284	3 494 617	3 507 062
Toimintatulot	3 321 481	3 577 251		3 577 251	3 806 515	3 812 849	3 725 294
ulkoiset	1 524 583	1 536 164	0	1 536 164	1 329 884	1 323 834	1 223 834
sisäiset	1 796 898	2 041 087		2 041 087	2 476 632	2 489 015	2 501 460
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-489 905	-506 417		-506 417	-428 984	-432 701	-434 504
Palvelujen ostot	-1 672 634	-1 598 687		-1 598 687	-1 591 887	-1 582 941	-1 583 597
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 071 692	-1 085 408		-1 085 408	-1 044 395	-1 041 205	-1 035 968
Avustukset							
Muut toimintamenot	-217 402	-100 038		-100 038	-127 250	-127 040	-127 079
Toimintamenot	-3 451 633	-3 290 551		-3 290 551	-3 192 516	-3 183 887	-3 181 149
ulkoiset	-3 095 202	-3 090 331	0	-3 090 331	-3 021 666	-3 012 182	-3 008 586
sisäiset	-356 431	-200 219		-200 219	-170 851	-171 705	-172 563
Toimintakate	-130 152	286 700		286 700	613 999	628 961	544 145
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 440 467</i>	<i>1 840 868</i>		<i>1 840 868</i>	<i>2 305 781</i>	<i>2 317 310</i>	<i>2 328 896</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	-1 597 890	-1 712 604		-1 712 604	-2 075 715	-2 092 603	-2 105 938
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 728 041	-1 425 904	0	-1 425 904	-1 461 716	-1 463 642	-1 561 794

TOIMIELIN: Rakennus- ja ympäristöjaosto
TOIMIALA: Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Toimiala sisältää rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun tehtävät.

Tavoitteet

Tavoite 1	Lupa-asioiden käsittelyn sujuvuus ja tasapuolisen kohtelun varmistaminen	
	Mittari Viranhaltijapäätökset Jaostopäätökset	Tavoitetaso Kesällä 2019 tilanne rakennusvalvonnassa on normalisoitunut ja viranhaltijapäätökset 3vk ja jaostopäätökset 5vk tarvittavien asiakirjojen saapumisesta
Toteutuminen		

Tavoite 2	Tehokas ja tasapuolinen valvonta	
	Mittari Lupalaitosten tarkistukset	Tavoitetaso Tarkastussuunnitelman päivittäminen ja suunnitelman mukaisten tarkastusten tekeminen.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Lupahakemusten vastaanottaminen	
	Mittari Lupapisteeseen jätetyt hakemukset	Tavoitetaso 85 % hakemuksista tulee lupapisteen kautta.
Toteutuminen		

Tavoite 4	Lupapisteen neuvontapyyntö	
	Mittari Neuvontapyyntöt vastaanotetaan lupapisteen neuvontapyyntö osioon	Tavoitetaso 80 % neuvontapyyntöistä tulee lupapisteen kautta ja vastaamisaika on 2vrk.
Toteutuminen		

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Tilin nimi							
Rakennus ja ympäristöjaosto							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	12 447	12 100		12 100	12 000	12 000	12 000
Maksutulot	73 213	85 000		85 000	112 000	112 000	112 000
Tuet ja avustukset					651	651	651
Muut toimintatulot							
Toimintatulot	85 660	97 100		97 100	124 651	124 651	124 651
ulkoiset	84 400	97 100	0	97 100	124 651	124 651	124 651
sisäiset	1 260						
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-157 129	-158 601		-158 601	-214 352	-216 436	-217 698
Palvelujen ostot	-91 892	-40 298		-40 298	-46 587	-46 605	-46 623
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 412	-3 150		-3 150	-850	-550	-550
Avustukset	-122 542	-128 000		-128 000	-128 000	-128 000	-128 000
Muut toimintamenot	-12 756	-19 087		-19 087	-10 768	-10 801	-10 834
Toimintamenot	-386 730	-349 137		-349 137	-400 557	-402 392	-403 705
ulkoiset	-329 808	-331 021	0	-331 021	-390 412	-392 196	-393 458
sisäiset	-56 922	-18 115		-18 115	-10 145	-10 196	-10 247
Toimintakate	-301 070	-252 037		-252 037	-275 906	-277 741	-279 054
<i>josta sisäiset</i>	-55 662	-18 115		-18 115	-10 145	-10 196	-10 247
Tehtävän kokonaiskustannukset	-301 070	-252 037	0	-252 037	-275 906	-277 741	-279 054

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: Vesihuoltolaitos
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Vesihuoltolaitos on taseyksikkö, jonka kustannuksia seurataan erillisenä yksikkönä.

Vesihuoltolaitoksen tehtävä on taata liittyjille hyvä talousveden laatu ja toimiva luvanmukainen jätevedenpuhdistus sekä toteuttaa vesihuolto kunnan vahvistamilla toiminta-alueilla.

Tavoitteet

Tavoite 1	Vesihuoltolaitoksen ohjelmistot	
	Mittari Kunnossapitojärjestelmä ja paikkatieto.	Tavoitetaso Asiakkaiden palautteet ja ongelmat kirjataan paikkatietoon ja kunnossapitojärjestelmään seuranta varten
Toteutuminen		

Tavoite 2	Talousveden laatu	
	Mittari Talousveden tarkkailutulosten toteutuminen.	Tavoitetaso Talousvesi laatuvaatimuksen täytyminen vuoden jokaisena ajankohtana
Toteutuminen		

Tavoite 3	Puhdistamon ympäristöluvan vaatimusten täytyminen	
	Mittari Puhdistamoiden tarkkailutulokset.	Tavoitetaso Ympäristöluvan lupamääräykset
Toteutuminen		

Tavoite 4	Pumpatun talousveden määrän pienentäminen ja saapuvan hulevesimäärän pienentäminen puhdistamolle.	
	Mittari Saneeraussuunnitelmat	Tavoitetaso Saneeraussuunnitelman ja verkoston tilan selvittämisen teko aloitettu.
Toteutuminen		

	TP 2017	TA 2018	TA Muutokset 2018	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
TOIMINTATUOTOT	1 145 831	1 397 051		1 397 051	1 577 898	1 578 287	1 578 679
Myyntituotot	1 104 517	1 396 251		1 396 251	1 577 898	1 578 287	1 578 679
Tuet ja avustukset							
Vuokratulot							
Muut toimintatuotot	41 314	800		800			
Josta sisäiset	64 712	73 876	0	73 876	77 898	78 287	78 679
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-900 934	-756 755		-756 755	-738 340	-736 353	-737 669
Henkilöstökulut	-202 526	-260 696		-260 696	-245 154	-247 280	-248 569
Palvelujen ostot	-502 733	-324 708		-324 708	-291 645	-288 022	-288 038
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-184 115	-165 900		-165 900	-197 780	-197 280	-197 280
Avustukset							
Muut toimintakulut	-11 560	-5 451		-5 451	-3 761	-3 771	-3 782
Josta sisäiset	-30 598	-8 769		-8 769	-5 340	-5 367	-5 394
TOIMINTAKATE	244 897	640 295		640 295	839 558	841 934	841 010
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-24 554	-46 350		-46 350	-49 900	-45 992	-46 084
Korkotuotot	612	0		0			
Muut rahoitustuotot	3 099	3 000		3 000	2 400	2 400	2 400
Korkokulut	-12 215	-33 300		-33 300	-37 300	-33 317	-33 333
Muut rahoituskulut	-16 050	-16 050		-16 050	-15 000	-15 075	-15 150
Josta sisäiset	-16 050	-16 050		-16 050	-18 300	-18 392	-18 484
VUOSIKATE	220 342	593 945		593 945	789 658	795 943	794 927
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-564 083	-593 363		-593 363	-624 058	-657 058	-663 726
Suunnitelman mukaiset poistot	-564 083	-593 363		-593 363	-624 058	-657 058	-663 726
Kertaluonteiset poistot							
Arvonalentumiset							
TILIKAUDEN TULOS	-343 741	582		582	165 601	138 885	131 201
Poistoeron muutos	9 274	9 306		9 306	9 265	9 265	9 265
Varausten muutos							
Rahastojen muutos							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-334 467	9 888		9 888	174 866	148 150	140 466

5. RAHOITUSLASKELMA

Kunnan investointitaso on talousarvio- ja suunnitelmavuosina korkea. Kunnan vuosikate ei riitä lainanlyhennyksiin ja investointeihin, vaan kunta tulee ottamaan lisää lainaa.

Kunnan hallintosäännön mukaan rahoituslaskelman sitovuustaso on antolainat, lainanlyhennykset ja lainat (brutto).

Talousarvioon on varattu 50 000 euron suuruinen summa Leader-hankkeiden väliaikaiseen rahoitukseen. Tarkemmat määritykset esitetään liitteessä 1.

RAHOITUSLASKELMA	TP 2016	TP 2017	TA2018	ETP 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toiminnan ja investointien rahavirta							
Toiminnan rahavirta	2 215 066	1 906 259	1 113 763	- 380 000	594 633	1 714 269	2 429 529
Vuosikate (+/-)	2 245 787	1 836 563	693 528	20 000	694 633	1 814 269	2 529 529
Tulorahoituksen korjauserät (+/-)	-30 721	69 696	-100 000	-400 000	-100 000	-100 000	-100 000
Investointien rahavirta	-2 481 593	-3 912 094	-8 108 500	-3 960 000	-5 320 000	-2 375 700	-1 828 600
Investointimenot (-)	-2 599 376	-4 948 179	-8 811 000	-4 500 000	-5 520 000	-2 575 700	-2 028 600
Rahoitusosuudet investointimenoihin (+)	30 589	749 000	502 500	180 000	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitulo	87 194	287 085	200 000	360 000	200 000	200 000	200 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-266 527	-2 005 835	-6 994 737	-4 340 000	-4 725 367	-661 431	600 929
Rahoituksen rahavirta							
Antolainauksen muutokset	113 122	143 040	33 399	-11 167	28 833	8 833	8 833
Antolainasaamisten lisäykset (-)	0	-27 700	-50 000	-20 000	-50 000	-50 000	-50 000
Antolainasaamisten vähennykset (+)	113 122	170 740	83 399	8 833	78 833	58 833	58 833
Lainakannan muutokset	-664 488	3 379 353	5 568 334	3 610 000	1 952 700	640 000	-560 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäys (+)	0	4 000 000	6 500 000	4 500 000	3 000 000	1 800 000	600 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys (-)	-664 488	-620 647	-931 666	-890 000	-1 047 300	-1 160 000	-1 160 000
Lyhytaikaisten lainojen muutos (+/-)	0	0	0	0			
Muut maksuvalmiuden muutokset	729 599	546 805	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000
Rahoituksen rahavirta	178 233	4 069 198	5 721 733	3 718 833	2 101 533	768 833	-431 167
Vaikutus maksuvalmiuteen	-88 294	2 063 363	-1 273 004	-621 167	-2 623 834	107 402	169 762
Rahavarat 31.12.	1 883 625	3 946 987	910 325	3 325 820	701 986	809 388	979 150
Rahavarat 1.1.	1 971 919	1 883 625	2 183 329	3 946 987	3 325 820	701 986	809 388
Rahavarojen muutos	-88 294	2 063 363	-1 273 004	-621 167	-2 623 834	107 402	169 762

6. INVESTOINTISUUNNITELMA 2018-2021

Valtuustoon nähden sitova taso on esitetty sinisellä korostuksella.

Kunnanhallitus	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Maa- ja vesialueet						
Menot	1 017 244	100 000	100 000	100 000	100 000	
Tulot	271 885	200 000	200 000	200 000	200 000	
Netto	745 359	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	
ATK - hankinnat						
Menot	10 000	50 000	25 000	25 000	25 000	
Tulot	0					
Netto	10 000	50 000	25 000	25 000	25 000	
Asunto-osakkeet						
Menot	0					
Tulot	36 000					
Netto	-36 000					
Kiinteistöosakkeet						
Menot	80 000					
Tulot	0					
Netto	80 000					
Kunnan tukiosuus valokuituverkon rakentamisesta						
Menot	100 000	400 000	400 000			
Tulot						
Netto	100 000	400 000	400 000	96 501		996 501
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat (erittely jäljempänä)						
Menot	19 086	96 000	25 000	25 000		
Tulot						
Netto	19 086	96 000	25 000	25 000		
Menot yhteensä	1 226 330	646 000	550 000	150 000	125 000	
Tulot yhteensä	307 885	200 000	200 000	200 000	200 000	
Netto yhteensä	918 445	446 000	350 000	46 501	-75 000	
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Kukkiakodin laitehankinnat	10 264					
Ylä-aste lukion laitehankinnat	2 980					
Ruokahuolto-ohjelma Jamix		8 000				
Kostian koulu linjaston muutos		25 000				
Astianpesukonehankinnat		30 000	20 000	20 000		
Siivoushuollon yhteiset kone- ja laitehankinnat	5 842	5 000	5 000	5 000		
Liikuntakeskus Onkkaala siivouskalusto		28 000				
Yhteensä	19 086	96 000	25 000	25 000	0	
Sivistyslautakunta	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Koneet ja kalusto						
Menot	31 537					
Tulot	0					
Netto	31 537					
Menot yhteensä	31 537					
Tulot yhteensä	0					
Netto yhteensä	31 537					
Tekninen lautakunta	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Kiinteistöhankkeet						
Yhteiskoulun väistötilan lunastaminen						
Menot		135 000				
Tulot						
Netto		135 000				
Yhteiskoulun katon kunnostus						
Menot		30 000				
Tulot						
Netto		30 000				
Kostia-areena, toteutus **)						
Menot	2 839 801	2 900 000				5 739 801
Tulot	720 000	502 500				900 000
Netto	2 119 801	2 397 500				4 839 801
**Peruskorjaushankkeet (erittely jäljempänä)						
Menot	114 226	200 000	370 000	225 700	473 600	
Tulot						
Netto	114 226	200 000	370 000	225 700	473 600	
***Kaavateiden rakentamiskohteet (erittely jäljempänä)						
Menot	101 272	680 000	935 000	310 000	670 000	
Tulot						
Netto	101 272	680 000	935 000	310 000	670 000	

Tekninen lautakunta	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Kunnanviraston peruskorjaus						
Menot		200 000				
Tulot						
Netto		200 000				
Puistot, leikkikentät ja muut yleiset alueet						
Menot	33 024	30 000	30 000			
Tulot						
Netto	33 024	30 000	30 000			
Pätkäneen tori						
Menot	140 136					
Tulot						
Netto	140 136					
Pätkäneveden teollisuusalue						
Menot		30 000	500 000	500 000		
Tulot						
Netto		30 000	500 000	500 000		
Onkkaalan vierasvenelaituri						
Menot			20 000			
Tulot						
Netto			20 000			
Liikuntapaikat						
Menot	61 765	50 000	100 000	20 000		
Tulot						
Netto	61 765	50 000	100 000	20 000		
Toimintapuisto						
Menot	116 810	45 000				
Tulot	29 000					
Netto	87 810	45 000				132 810
Roholan kunnallistekniikka						
Menot	38 542	2 700 000	810 000			
Tulot						
Netto	38 542	2 700 000	810 000			
Menot yhteensä	3 445 576	7 000 000	2 765 000	1 080 700	1 143 600	
Tulot yhteensä	749 000	502 500	0	0	0	
Netto yhteensä	2 696 576	6 497 500	2 765 000	1 080 700	1 143 600	
Selite:						
2019: Liikuntapaikat, Syrjänharjun kuntoradan päivittäminen						
2020: Liikuntapaikat, Luopioisten liikuntahallin lattian uudistaminen						
**Peruskorjaushankkeet	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	
Aitoon koulun sadevesiviemärinti, salaojitus ja pihatyöt	44 241					
Luopioisten päiväkotiki Lumpeennuppu	66 176					
Viirikukon päiväkodin piha	3 809	150 000	150 000			
Luopioisten kunnanviraston aita		10 000				
HermAnnin päiväkodin aita		40 000				
Kostian koulu, puukoulun katon uusiminen			50 000			
Kostian koulu, ikkunoiden uusiminen				70 000		
Aitoon koulu, pihan asfaltointi			10 000			
Pätkäneen terveyskeskuksen ulko-ovien automatisointi			10 000			
Lumpeennupun ja Mikkolan navetan lämmitysjärjestelmä			150 000			
Koulujen PTS:n mukaiset työt				155 700	473 600	
Yhteensä	114 226	200 000	370 000	225 700	473 600	
***Kaavateiden rakentamiskohteet	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	
Eri kohteet, päällystäminen	87 272	50 000	70 000	70 000	70 000	
Tievalaistuksen rakentaminen	14 000	200 000	200 000	200 000	200 000	
Tommolan alue		200 000	200 000			
Muikkutie		15 000	50 000			
Lastenlinnan metsä		15 000	15 000	100000		
Lastenlinnan tien saneeraus		50 000				
Tervapirtintie		150 000	150 000			
Vohlisaari			250 000			
Taka-väijälä ja kuulialan asemakaava				20 000	200 000	
Pappilan				20 000	200 000	
Yhteensä	101 272	680 000	935 000	410 000	670 000	

VESIHUOLTOLAITOS		TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	Yhteensä
Toiminta-alueiden rak., Iltasmäen viemäröinti, vaihe 2				20 000	150 000		
	Menot			20 000	150 000		
	Tulot						
	Netto			20 000	150 000		
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet (erittely jäljempänä)							
	Menot	214 287	560 000	975 000	895 000	710 000	
	Tulot						
	Netto	214 287	560 000	975 000	895 000	710 000	
Lastenlinnan teollisuusalue							
	Menot		20 000	250 000	250 000		
	Tulot						
	Netto		20 000	250 000	250 000		
Roholan alueen kunnallistekniikka + siirtolinjan suunnittelu jvp:lle							
	Menot	27 870	585 000				
	Tulot						
	Netto	27 870	585 000				
Siirtolinja puhdistamolle							
	Menot			880 000			
	Tulot						
	Netto			880 000			
Sappee (Rakennuskieltoalueen vesi ja viemäri)							
	Menot			50 000	50 000	50 000	
	Tulot						
	Netto			50 000	50 000	50 000	
Luopioisten puhdistamon ilmanpoistokaivon siirtäminen							
	Menot			30 000			
	Tulot						
	Netto			30 000			
	Menot yhteensä	242 157	1 165 000	2 205 000	1 345 000	760 000	
	Tulot yhteensä	0	0	0	0	0	
	Netto yhteensä	242 157	1 145 000	2 205 000	1 345 000	760 000	
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet		TP2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	
	Pienet hankkeet	52 563	80 000	60 000	60 000	60 000	
	Muikkutie		10 000	30 000			
	Lastenlinnan metsä		20 000	20 000	100 000		
	Tommla		100 000	100 000			
	Taka- Vaijala/ Kuuliala				15 000	200 000	
	Pappilan asemakaava				20 000	250 000	
	Putkistosaneeraukset	161 724	300 000	200 000	200 000	200 000	
	Vesilinjojen automaatio		50 000		200 000		
	Luopioisten vedenottamon saneeraus			300 000			
	Vohlisaaren vesi- ja viemäriinjat			250 000			
	Vesitomin saneeraus			15 000	300 000		
	Yhteensä	214 287	560 000	975 000	895 000	710 000	
INVESTOINNIT YHTEENSÄ		TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	
	MENOT YHTEENSÄ	4 945 600	8 811 000	5 520 000	2 575 700	2 028 600	
	TULOT YHTEENSÄ	1 056 885	702 500	200 000	200 000	200 000	
	NETTO YHTEENSÄ	3 888 715	8 108 500	5 320 000	2 375 700	1 828 600	

7. SITOVAT MÄÄRÄRAHA-ARVIOT 2019

	TA 2019
Käyttötalousosa	
Tarkastustoimi	-16 010
Hallintopalvelut	-1 628 136
Talous- ja tukipalvelut	-707 997
Maankäyttö ja kaavoitus	-132 013
Elinvoimapalvelut	-1 348 089
Sivistyskeskus	-11 836 059
Tekniset palvelut	-613 999
Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu	-275 906
Vesilaitos	839 558
Sosiaali- ja terveystalvelut	-24 569 854
Tuloslaskelmaosa	
rahoitustulot ja -menot	-58 100
Rahoitusosa	
Antolainat	50 000
Lainanlyhennykset	1 047 300
Lainojen lisäykset	3 000 000
Investointiosa	
Maa- ja vesialueet	-100 000
ATK-hankinnat	25 000
Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat	25 000
Peruskorjaushankkeet	370 000
Kaavateiden rakentamiskohteet	935 000
Puistot, leikkikentät ja muut yleiset alueet	30 000
Pälkäneveden teollisuusalue	500 000
Onkkaalan vierasvenelaituri	20 000
Liikuntapaikat	100 000
Roholan kunnallistekniikka	810 000
Toiminta-alueiden rakentaminen Iltasmäki	20 000
Vesihuoltolaitoksen eri kohteet	975 000
Lastenlinnan teollisuusalue	250 000
Siirtolinja puhdistamolle	880 000
Sappee	50 000
Luopioisten puhdistamon ilmanpoistokaivo	30 000

LIITE 1 Kunnanhallituksen, lautakuntien ja viranhaltijoiden toimivaltuuksista ja muista toimintaohjeista

Seuraavat euromääräiset ratkaisuvalluudet vahvistetaan koskien vuotta 2019:

1 Rakennushankkeet

Kukin rakennushanke tulee käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja jäljempänä mainitut euromääräiset toimivaltuudet ovat hankekohtaiset.

Alustavat suunnitelmat

Teknisellä lautakunnalla on oikeus hyväksyä hankkeen alustavat suunnitelmat ja kustannusarviot, jos hankkeen kokonaiskustannukset ovat enintään 300 000 euroa. **Kunnanhallituksella** on vastaava oikeus, jos hankkeen kokonaiskustannukset ovat enintään 600 000 euroa.

Valtuusto hyväksyy yli 600 000 euroa maksavien hankkeiden osalta alustavat suunnitelmat ja kustannusarviot.

Lopulliset suunnitelmat

Alustavien suunnitelmien perusteella laadittavista hankkeen lopullisista suunnitelmista ja kustannusarviosta, rakentamisen suoritustavasta, urakoitsijan valinnasta ja työn aloittamisesta päättää **tekninen lautakunta**, jos hankkeeseen on talousarviossa määräraha tai valtuusto on muutoin käsitellyt hankkeen kokonaisuuden. Muissa tapauksissa asiasta päättää **kunnanhallitus**.

Lisä- ja muutostyöt

Tekninen lautakunta päättää rakennushankkeiden enintään 120 000 euron suuruisista lisä- ja muutostöistä, kun lisäkustannukset ovat enintään 10 % työkohteen kokonaiskustannuksista. Sitä suuremmista lisä- ja muutostöistä päättää **kunnanhallitus**.

Tekninen johtaja/tekninen suunnittelujohtaja päättää enintään 60 000 euron suuruisista muutos- ja lisätöistä, kun kustannukset ovat enintään 10 % työkohteen kokonaiskustannuksista.

Muutos- ja lisätöiden edellytyksenä on, että hankkeen toteuttamiseen varattu määräraha on riittävä.

2 Hankinnat

Hankinnalla tarkoitetaan hyödykkeiden (palveluiden ja tavaroiden) hankkimista kunnalle.

Kukin hankinta tulee käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja jäljempänä mainitut euromääräiset toimivaltarajat ovat hankintakohtaiset.

Kunnanhallitus päättää useita toimialoja koskevista keskitetyistä vuosihankinnoista sekä yksittäisistä hankinnoista siltä osin kuin päätösvaltaa ei ole siirretty muille toimielimille tai viranhaltijoille.

Lautakunnat päättävät vain omaa lautakuntaa koskevista vuosihankinnoista sekä muista lautakunnan yksittäisistä hankinnoista siltä osin, kuin päätösvaltaa ei ole keskitetty tai siirretty lautakunnan alaisille viranhaltijoille.

Kunnanjohtajan, toimialajohtajien ja kustannuspaikkojen vastuuhenkilöiden hankintavaltuudet on määritetty hallintosäännössä.

Hankintoja tehtäessä tulee ottaa huomioon hankintoja koskeva lainsäädäntö ja kunnan hankintaohjeet, jotka kunnanvaltuusto on hyväksynyt 14.12.2017.

Muilta osin noudatetaan kunnan hallintosääntöä.

3 Irtaimen omaisuuden myynti

Toimialajohtaja päättää vastuullaan olevien tehtäväalueiden irtaimen omaisuuden myynnistä 2 000 euroon saakka ja ao. lautakunta 20 000 euroon saakka.

4 Kiinteän omaisuuden ostaminen

Kunnanhallitus päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta talousarvion investointiosassa kunnanhallitukselle kiinteän omaisuuden hankintaan osoitettuun määrärahaan asti.

5 Vahingonkorvauksen myöntäminen

Lautakunta päättää vahingonkorvauksen myöntämisestä 3 000 euroon saakka. Tätä suuremmista korvauksista päättää **kunnanhallitus**.

6 Vahinkokorvauksen huojentaminen

Lautakunta päättää helpotuksen tai vapautuksen myöntämisestä viranhaltijan tai työntekijän velvollisuudesta korvata kunnalle aiheutuneen vahingon osalta 3 000 euroon saakka silloin kun kyse ei ole viranhaltijan tai työntekijän tahallisuudesta tai törkeästä tuottamuksesta.

7 Luoton ottaminen ja korkoriskiltä suojautuminen

Tilapäisluottoa kunnan maksuvalmiuden turvaamiseksi **talousjohtajalla** on oikeus ottaa talousarviovuonna 2 000 000 euroon asti kunnalla olevan 500.000 euron suuruisen luotollisen yritystilin lisäksi.

Talousarviolainaa on **kunnanhallituksella** oikeus nostaa talousarviovuonna talousarvion rahoituslaskelman mukaiseen määrään asti.

Kunnanhallitus päättää luottojen korkoriskiltä suojautumisesta.

8 Antolainan myöntäminen

Kunnanhallituksella on oikeus myöntää antolainaa kunnan tytäryhtiöille, osakkuusyrityksille ja säätiöille, joiden hallinnossa kunta on edustettuna talousarvion rahoituslaskelman mukaiseen määrään asti talousarviovuonna.

9 Väliaikainen rahoitus yleishyödyllisille Leader-hankkeille:

Talousarvioon varatun summan puitteissa on mahdollista myöntää väliaikaista rahoitusta pälkäneläisille yleishyödyllisille toimijoille Leader-hankkeisiin. Rahoitusta voidaan myöntää enintään 10 000 euroa/hanke, mikäli ko. toimijalla ei ole mahdollisuutta saada hankkeelle markkinaehtoista rahoitusta. Enimmäislaina-aika on 8 kuukautta. Hankkeiden tulee tukea kylän yleistä kehittämistä sekä kylän ja kunnan palvelu- ja elinkeinorakenteen kehittämistä. Rahoitus myönnetään lyhytaikaisena korottomana lainana Leader Pirkan Helmen hallituksen puoltavaa hankepäätöstä vastaan. Elinkeinojohtaja päättää väliaikaisesta rahoituksesta enintään 8 kuukaudeksi varatun määrärahan puitteissa. Mikäli laina-ajalle haetaan jatkoa, siitä päättää kunnanhallitus.

10 Sijoitustoiminta

Kunnan normaalin maksuvalmiuden ylittävä osa pyritään sijoittamaan riskittömästi ja tuottavasti. Tällaisia kohteita ovat mm. talletustilit, kuntatodistukset, valtion, kuntien, kuntien rahalaitosten ja kuntien eläkevakuutuksen liikkeelle laskemat joukkovelkakirjalainat sekä joukkovelkakirjalainat, joilla on pankkitakaus, vakuutusyhtiösijoitukset, obligaatiot, kotimaiset sijoitusrahastot, antolainat kuntayhtymille, kunnille tai kuntaenemmistöisille yhtiöille, joissa Pälkäneen kunta on enemmistöosakas. **Kunnanhallitus** päättää sijoitustoiminnasta.

LIITE 2 Kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleiset perusteet

Lähtökohdat

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista.

Hallintosäännön mukaan kunnanhallitus päättää maksujen määräämisestä ja korvausten perimisestä valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan siltä osin kuin päätösvaltaa ei ole siirretty lautakunnille. Lautakunnat päättävät palveluista perittävistä maksuista ja niiden soveltamisohjeista valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan ja toimitiloista perittävistä vuokrasta ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista.

Lautakuntien tulee tarkistaa kaikki maksut ja taksat ja harkita myös uusien käyttöönottamiseksi tai uudelleen perinnän aloittamiseksi pääsääntöisesti joka vuosi. Maksut tulee määrittää siten, että ne varsinaisen tarkoitustensa lisäksi tukevat myös tilojen tehokasta käyttöä ja helppoa käytettävyyttä. Kustannustietoisuuden lisäämiseksi lautakuntien tulee huolehtia siitä, että kaikilla palveluilla, joita mahdollisesti myydään tai voidaan kysyä ostettavaksi, tulee olla hinnat määriteltynä tai ainakin niiden omakustannushinnat tulee olla tiedossa, jolloin hinnoittelun määrittäminen voi tapahtua nopeasti.

Kunnan myymien palvelujen ja tavaroiden osalta perusperiaatteena on, että **kaikki myynti on verollista, mikäli siitä ei ole poikkeusmainintaa laissa**. Määriteltävä maksu tulee sisältää tiedon siitä, mikä veroprosentti on kyseessä ja paljonko arvonlisäveroa maksu sisältää. Asiakkaalle on aina ilmoitettava lopullinen, verot sisältävä hinta.

Kuntien viranomaistoiminta on verotonta ja myös terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, sosiaalihuollon palvelut ja koulutus (yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus ja taiteen perusopetus, jota lain nojalla järjestetään tai avustetaan valtion varoin).

Omakustannushintaa määriteltäessä on otettava huomioon tarvikkeiden hankinta- ja kuljetuskustannukset, palvelun tuottamiseen tarvittavan henkilöstön palkat sosiaalikulunnuksineen ja arvonlisävero. Lisäksi, mahdollisuuksien mukaan omakustannushinnassa voidaan ottaa mukaan energia-, hallinto-, ylläpito- ja pääomakustannukset.

Maksujen ja taksojen luokittelu

Kunnalliset maksut on tapana jakaa julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin. Julkisoikeudellinen kunnallinen maksu voi perustua lain säädöksiin, mutta niiden maksettavaksi määräämistä on pidetty mahdollisena myös suoraan kunnallisen itsehallinnon perusteella. Julkisoikeudellisia maksuja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut, kirjastojen myöhästymismaksut, jätemaksut ja erilaiset oppilaitosmaksut. Yksityisoikeudellisten maksujen perusteena on sopimus, sitoumus tai muu yksityisoikeudellinen oikeustoimi tai vahingotapahtuma. Tyypillisiä kuntien yksityisoikeudellisia saatavia ovat mm. vesi- ja jätevesimaksut, kauppahintasaatavat, venepaikkamaksut ja vahingonkorvaukset.

Vuokrat ja käyttöoikeusmaksut

Kunta perii vuokraa / käyttömaksua kunnan omistamien tilojen käytöstä. Kun kyseessä on kunnan järjestämä toiminta, vuokra peritään sisäisenä vuokrana. Kukin **lautakunta** päättää hallintosäännön mukaan toimitiloista perittävistä vuokrasta ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista. Vuokra / käyttömaksu tulee määrätä paikallisille yleishyödyllisille yhteisöille alla olevan kohdan II mukaan, muille yhteisöille ja yrityksille omakustannushinnan mukaisesti. Paikallisilta

puoluepoliittisilta rekisteröidyiltä yhdistyksiltä peritään tilojen käytöstä yleishyödyllisille yhteisöille määrätty maksu. Liikuntahallin ja koulujen liikuntasalien käyttövuoroista ei kuitenkaan peritä käyttömaksua siltä osin, kun kunnan avustusta saavan järjestön järjestämä, ohjattu toiminta on suunnattu alle 18 –vuotiaiden nuorten ryhmille. Vapaa-aika- ja liikuntasihteeri ratkaisee, milloin käyttömaksua ei peritä edellä mainituilta alle 18-vuotiaiden ryhmiltä.

LIITE 3 Kunnan henkilöstö

Pälkäneen kokonaishenkilöstömäärä on 31.10.2018 tilanteen mukaan 263 henkilöä. Luku sisältää kaikki voimassa olevat palvelussuhteet.

31.10.2018	Henkilöä	%		Henkilöä	%
Toistaiseksi	197	75	Kokoaikainen	211	80
Määräaikainen	66	25	Osa-aikainen	52	20
Yhteensä	263	100	Yhteensä	263	100

Määräaikainen henkilöstö koostuu sijaisista (12), oppisopimussuhteisista (3), työllistetyistä (10) sekä muista määräaikaisista (41) palvelussuhteista.

Määräaikaista henkilöstöä käytetään sijaisuuksissa ja työvoiman määräaikaisissa lisätarpeissa työ sopimuslain mukaiset määräaikaisuuden perusteet huomioon ottaen.

Suurin osa osa-aikaisista palvelussuhteista on osa-aikaisia virkoja/toimia (44).

Palkanmaksun piirissä eli konkreettisesti töissä 31.10.2018 oli 254 henkilöä. Voimassa olevien palvelussuhteiden kokonaisluvusta on vähennetty pitkät palkattomat poissaolot (vuorotteluvapaa, opintovapaa, kokonaan palkattomaksi mennyt pitkä sairausloma, kuntoutus, äitiysvapaa, vanhempainvapaa ja hoitovapaa sekä toisen tehtävän hoito samassa julkisyhteisössä).

Henkilöstö jakaantuu toimialoittain seuraavasti:

31.10.2018	Henkilöä
Hallintopalvelut ja kaavoitus	23
Talous- ja tukipalvelut	39
Elinvoimapalvelut	6
Sivistyspalvelut	179
Tekniset palvelut	16
Yhteensä	263

Kunnan työllisyshoidon toimenpiteet nostavat hallintopalveluiden henkilöstön määrää. Hallintopalveluiden henkilöstömäärä sisältää kahdeksan tukityöllistettyä henkilöä. Talous- ja tukipalveluissa on kaksi työllistettyä.

Henkilöstön ikärakenne:

31.10.2018	Henkilöä	%
-29 v	20	8
30-39 v	51	19
40-49 v	81	31
50-59 v	84	32
60 v	27	10
Yhteensä	263	100

Henkilöstön keski-ikä on 46 vuotta.

Henkilöstön sukupuolijakauma:

31.10.2018	Henkilöä	%
Naisia	209	79
Miehiä	54	21
Yhteensä	263	100

Lähde: Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2019, Pälkäneen kunta